Чебоксарская
Ц. Б. им. Горького
0

Пётём тёнчери пролетарисем, пёрлешёр!

1938 МАРТ 10 КЁСНЕРНИКУН
56 (4869)-мёш №

Чăваш Коммунё

21-мёш сул тухаç ● ПСК(б)П Чăваш Обкомёпе Тёпёстăвкомён хаçачё ● Пёр №-рё 10 пус

РЕДАКЦИПЕ КАНТУР АДРЕСЕ:
Город Чебоксары,
ул. Володарского, 5, Дом Печати

ТЕЛЕФОНСЕМ: Редакторăн 0—67
Ред. заместителён 0—88
Редакци секретарён 4—40
Дежурнăйăн 6—23

Сылтăмла-троцкисла бандитсем—вăрçă чёртсе йаракансем

Сылтăмла-троцкисла шпионсемпе провокаторсене, рабочи класпа хресченсен хăйăр тăшманёсене, фашисмăн малта пыракан отрядĕсене, палачсемпе сынвёлеренсене пётём тёнчери ёççынисем умёнче тăрă шыв çине кăларнă. Бинче дит атăманён—Троцкий маскине тахçанах сирсе прахнă ёнтё, çавăн пек социализмăна тата рабочи класа курайман, троцкисмăн йăнăкан, шыв çине кăларнăшăн йăнăкан, çак ирсёр сутăнă отшченепен пек хăрушăрах ётем тўрё кăмăла ёççынисемшён тёнчере ураx çук та.

„Сылтăмла-троцкисла блок" процесё пётём тёнчери мён йăр пролетариатшăн калама çук пысăк вырăн йышăнса тăрать, мёншён тесен вăл процес документсемпе, тунма май çук фактăсемпе троцкиола предательства картинине сăнласа çитерет.

Сылтăмла-троцкиссем ёçсем—пётём капиталисмăла тёнчен разведкисемпе охранниксен службинчи шпионсемпе провокаторсем. Ёçсем генерăлăнай штабсен заданийёсене пурнăçа кёртсе пыраççё. Ёçсем пур çёрте те, ăçта халăхсем çине тапăнма хатёрленеççё, ăçта капиталисла тискер кайăксем преступленилё авантюрăсем пуласа йăраççё, унта ёçсем чи ирсёр, чи йёрёнчек тата йăнăл майсемпе ёçлеççё.

Сылтăмла-троцкисла шпионсемпе провокаторсен чи йышлă отрăячё Совет Сойузёнче, фашисмăн чи кураймасăр тăраканё çёршывра, социализмăн çёнтернё çёршывра, пётём тёнчери ёççынисен тăван çёршывёнче фашисла тата шпион капиталисла разведкăсен заданийёсем тăрăх ёçлесе пынă. Анчах та троцкисла бандитсем пур çёрте те, ăçта фашисмăн рабочисен йăхăмне пётерçе лартма тăрăшаç, халăх никама пăхăнмасăр хăй ирёкёпе пурăннине, демократи йăлавшкёнёсене пётерçе хума тăрăшаç, унта ёçсем хăйсен йёрёнчек йёрёсене хăварнă та, халё те хăварса пыраççё.

„Сылтăмла - троцкисла блок" процесёнче çакна уçăнах тупса палăртнă: бандитла организаци укçа-тенкёшён хапсăнине пулса кайнă. Ана йăнкам та тунма пултараймасть. Вăл укçа-тенкёсене Троцкий шпионла ёçсем туса панăшăн Сет генерăлăн Крестинский урлă илсе тăнă. Троцкий Германин генерăлăнăй штабёне тата Германи разведкипе тўрех сыхăнса ёçлесси 1921 султанах пуçланать.

Троцкий тата троцкиссем малтан йўтçёршыв государствисен разведкине йепле çамăл майпа сыхăнма пуçланине, кайăрахпа ёçсем службине кёнине Раковский кăтартса пани, унран та ытларах çав ватă, шăмă варринчи сăсă таранах çёрçе кайнă шпионăн тата провокаторăн личнăçё ёнентерçе пыраç. Раковский вăл—троцкисла бандăн чи палла пуçлăхёсенчен пёри, Радекпа Троцкин сывăх тусё тата сывăх йăлтăшё. Çав ирсёртенте ирсёр етем çинчен пётём правăпа çапла калама пулать: ака типичнăй троцкист.

Раковскин ирттнё вăхăтри ёçё тёттём те иккёленўлё. Вăл 1915—çултах Германи шпионё пулни çинчен калакан пёлтерўсем пур. Хăйён шпионла стажне вăл хăй те Англи разведкинче тăрса ёçлеме пуçланă вăхăтран вара—1924 çултан пуçласа шутлать. 1934 çулта вăл Йапони шпионё пулса тăнă. Вăл хăйён хуçисем панă заданисене тата хăйне шефа илнё бандитăн—Троцкин кăтартувёсене хаваслăнах пурнăçа кёртсе пынă. Совет Сойузёнче ытти государствăсем хушшинчи лару-тăрува çивёчлетсе йăрас шутпа хăй мён тума пултарнине пурнё те тунă вăл. Вăл хăйён вăйăр çитнё таранах вăрçа чёртсе пынă. Вăл Совет çёршывёнче çинчен, рабочи класс çинчен тёрлерен суйăа çăмахсемпе елекленё.

Троцкий Германи разведкипе 1921 çул тёлнелех сыхăнăй пуланă. Вăл 1926 çултан пуçласа Англи разведкин агенчё пулса тăнă. Англи разведки, „Интеллидженс-Сервис" пулăшнипе вăл Алма-Атăран Китайа тăрма хатёрленнё. Çавăн пек пулăшу тунăшăн вăл хăйён бандитла ёçёпе пысăкканнах йăтўлесе тăнă. Çак вăхăтранпа йўтçёршыв разведкисем. Троцкийе тёрлё капиталисмăла çёршывсенче тата унпа пёрле хутшăнса ёçленисем те савнашкалах. Ёçсем политикăла тата моральçё сăн-питне судра йăлтах уçса палăртнă.

Хăшне-кăнă илсен, вăл тахçантанпах провокатор, сынсем çине ирсёрле те йёрёнчекле пăхакан, час-часах çын вёлерен, сынсене нарăсламăн паракан. „Сылтăмла - троцкисла блок" процесё çинчен совет çёршывёнче тухакан хаçатсене сыр-нинче тарăхнипе йёрённи пёрдешни курăнат. Хăруша, хăйар, ирсёр çеç мар, тата вёсемсёр йёрёнчек, каннибализмпа уйăрса йăракан, хайсем тавра етемён чăтма çук çёрек шăршине сарса тăраканскем, ёççынисен тăшманёсем пётём сорăпакартăлăхпа тухса тăчёç.

Çак пахалăхсем ёнтё, уголовла-политикăла тата моральçё пахалăхсем, сылтăмла-троцкиссене провокацине ёç вăлăн, вăрçă чёртсе йăрас ёç вăлăн, фашисмăн ирсёр преступленисем вăлăн хаклă материалсем тухса хучёç. Вёсем маскăна витёнсе ёçлеме пёлнё пек урăх тăкăнах та пёлмест. Намăсăр икёпиленессинн мăстарăлăхне вёсем пек лайăх вёренсе çитни халиччен пулман-ха.

Бухаринсен, Крестинскисен, Рыковсен тата çавăн пек ытти сылтăмла-троцкиссен ирсёр, предательле, бандитла ёçё хаç пётём тёнче умёнче тăрă шыв çине тухса пыраç. Вёсем пирён тăван çёршыва сутна, унăн оборонин çар вăрттăнлăхёне суту-илў тунă, вёсем шпионёсем, диверсантсем, сăтăрçасем, сынвёлеренсем, вăрăсем пулнă,—пёр çавăнпăн кăна: совет правительствине сирпётсе антарас тёлёпе фашисла правительствене пулăшма, рабочисемпе хресченсен влаçне сирпётсе антарма, капиталиссемпе помешчиксен влаçне кайăла тавăрма, совет халăхён çёршывне таткаласа пётерме, нацилеспублăкăсене Совет Союзёнчен тата ытла ирсёр етем çинчен пёлтерсен империалиссен колонийёсем туса хума хатёрленнё. Акă мёншён вёсем шпионсем, диверсантсем, сăтăрçасем, сынвёлеренсем, вăрăсем пулнă. Вёсен хуçа ёмёчё арканса кайрё. Вёсен ирён тăван çёршыв телёпе шухăшласа хунă ирсёр ёмёчёсем инхăçан та пурнăçа кёрес çук!

Анчах Испанире те çав Бухаринсемпе Рыковсемех, çав Крестинскиссемпе Раковскисемех, анчах урăх йăтсемпе кăна, çав фашиссен ирсёр атаманё Троцкий йёртсе пыçипех паттăр Испани халăхён çёршывне пайăн-пайăн таткаласа цётерме, ăна асаплантарма Германипе Италин фашисёсене, пăлхавçасен Франко генерал бандисене пулăшса тăраççё. Троцкиссем унта шпионсен чи йёрёнчёк ёçне пурнăçа кёртсе пыраççё. Вёсем фашиссен разведкисем панă заданисем тăрăх оборонăна аркатма тăрăшаççё, „пилёкёмёш колонийсем" организацилеççё. Вёсем суйăçё, елексем сараççё, тыла пăлхантарма тăрăшаççё. Вёсем, Бухаринсемпе Рыковсем, Крестинскисемпе Раковскисем, вёсем пулăшнипе фашиссем пирён тăван çёршыв çинё тапăнпă пулсан, пирён патра тума хатёрленнё ёçех туса пыраççё.

Китайра та çавнах тăваççё, унта та çав Бухаринсемпе Рыковсемех, Крестинскиссемпе Раковскиссемех, анчах урăх йăтсемпе кăна, бандитсен атаманё—Троцкий йёртсе пыçипех ёçлеççё. 1934 çултах Мата троцкисла провокатор тата шпион Раковский Троцкине Йапони разведкин çăкăр пек директивине тытпарнă: Йапоние Китай çине тапăнма хатёрлес шутпа Китайра „индидентсем" тумала. Çак вăтăр ту тарăх ёçлесçё те ёнтё халь Китай троцкиссем. Вёсем Китай халăхне сутаççе,—халăхи вăхăтра Мускавра суд тенкелёсем çинче ларакан бандитсен йыт-ушкăне совет халăхён йăнне сутнă пекех,— унăн йăнёпе суту-илў тăваççё.

Сылтăмла-троцкисла бандитсемпе полиции шпионёсем вёсем—фашисла пёр блокри икё йён мар. Çака вал икё сăнла фашиссем. Вёсем троцкиссем, вёсемех фашисла шпионсем те. Çакна „сылтăмла-троцкисла блок" процессе чăнăхпа катартса-пачё, ăна хирёç фашисла-троцкисла сыруçăсем вăйсар пулса тăраççё.

„Сылтăмла-троцкисла блок" процесё фашисла разведкăсен службинче тăракан вăрçă чёртсе йăракан троцкисла организаци пётём çёршывсемшён тата халăхсемшён, вăрçăшăн мар халăхсемшён, мёнле хăрушлăх пулса тăнине тёнчене кăтартса парать. Тимёр пек çирёп большевикла совет разведкин организацёсем пурринне, Ленин—Сталин партийё тавра таччăн пёрлешсе, совет çёршывёнчи рабочисем, хресченсем, интеллигентсем рабочи класăн хăрушă тăшманёсен, фашисла агентсен ёнсине çапса хучёç. Социализмăн çёршывёнче ун пек ылханлă сволочсем валăçăн вырăн çук тата пулмаст те. Боль шевикла разведка тата совет сучё шпионсене, провокаторсене, диверсантсене, сăтăрçасене хёрнё тимёрпе çунтарёç. Пирён тăван çёршыв çине, пирён халăх çине ала çёкленё кашни мерзавеца вилём кётсе тăрать.

Анчах та фашисла разведкăсем пирён пата йăрас шутпа етемён мёнпур çўл-санне, троцкисла пётём йăх-йăха пухнине, çаван пекех таласа çăмахпа мирлё пурăнмала тăвасси тата урса кайнă агрессорсене отпор пама кирли çинчен пёлтерекен правительствăсен троцкисла вăрçа чёртекенсене пурăнма халё те вырăн тупса пани çинчен ёçёп пёр минутлăха та манмăпăр. Пётём тёнчери çёршывсенчи ёççыннисем çакна пёлсе тăмала: троцкисăм вăл- чи вăрă-хурăхла фашисăм йăчёсенчен - цёри кана, вăл шпионла ёçсене витсе тăмали маскă, провокацисене пытарса тăмали-ширмă.

(„Правда" умстатйи, мартăн 7-мёшё).

Йалхуçалăхёнче малта пыракансен Чăваш республикинчи слётчё Сталин йулташ патне йанă çыру

Хаклă йулташ СТАЛИН!

Ёпёр, Чăваш республикинчи йалхуçалăхёнче малта пыракансем, Сирён пата боль шевикла хёрлё салам йаратпăр.

Чăваш халăхё Совет Сойузёнчи ытти мён пур халăхсемпе пёрле Ёсёр пирёшён тăшманпа тата пирён çине тимлён хирёслесе цăхăнпа шанчăклă тата хаваслă хăйён пуйăн та культурăлă пурнăçне тăвать.

Чăваш республикинчи колхозсем пуçăнёçё 1937 çулта гектăрпан 90-100-шер пăт тёттăрлă туса илчёç, 300 колхоз ытла гектăрпан 100-шер пăт туса илчёç. Вăрăр районёнчи Колхозникăн Сталин йăчёпе тăракан колхоз гектăрпан 180 пăт тёттăрлă, вăл колхозри Талайăн йăтатан бригадин 54 гектар çинчен капăш гектăртанах 320-шер пăт сёлё туса илчё. Патăрйел районёнчи Сталин йăчёпе тăракан колхозри Петухов йăтатан бригадин 3,6 гектар çинчен капăш гектăртан 426-шер пăт сёлё туса илчё.

Колхозра тўрё ёçлесе, колхозсенче вăйлă тырпулăпăн большевикла кёрешни тата стахановла ёçлени колхозниксен пурăлăхё пурнăçне калама çук, çуле çёкнерё. Колхозла йăлăн чапăç çынсёсем 800—900-шер пăт тата ытларах та тырă ёçлесё пăчёç. Йедчёк районёнчи „КИМ" колхозра, Софронов колхозникён семйи 1.000 пăт тырă пачё. Патăрйел МТ Станцинчи трактор бригадин бригадирё В. И. Северов йăтатан 1.100 пăт тырă тата 4.000 тенкё укçа ёçлесе илчё.

Ёçсен çавăн пек паха итогё пётём колхозникемпе колхозницăсене тата ирёçём ёççынисене-савăнтарать. Пирён колхозсем йăлхуçалăх ертёлён Сталинăн усăвё тăрăх ёçлесо пырса, организацисем хуçалăх телёшёнчен ёçленине пынипе вăйлă тёттăрасене, техникăлă культурăсене илме пултарчёç. Совет государствăйăн колхозсене тракторсем, машинăсем, çёрле семестмаш минтралă имçамсем, пысăк пахалăхлă сортлă вăрăлăсем парса пуçлă йăлăнчё, агрономсем парса хытă пулăшрё. Çак ситёнçуçемшён ёнёр хăмăр тăван коммунистла - партине совет правительствине тата халăхсăр сулпуçне Сталин йăтатана тав тума тивёç.

Сталин йўтташ, ёçёр çулсеренех 7—8 майăнах пăт тёттăрлă туса илмеле тесе панă ăслуп пире татах та лайăхрах ёçлеме, çёнё ёçтёрбёсем тума хавхалантарать.

Чăваш республикинчи йалхуçалăхёнчи малта пыракансен слётёнче пулнисем республикăра мёнпур колхозниксем йăчёпе вăйлă тырпулăпа пыракан пётём сойăури йалхуçалăх выставкинче пулма тивёç пулнисемён тата государствăна тырă пи пахалăхлă тёттăрăсем парса плана сруçченех тултарассишён кёрешме пулать.

Ёнёр социализмăлă вылăх-чёрлёх ёрчетмели государствăна планпе тултарма пуçса большевикла „ойăсателствă илеттёр, 1938 çулта йăлăса пыракан пёр колхоз ферми пур ан путтăр тесе тивёçлине ёçлетпёр.

ССР Сойузён Прокуратури пётертнинчен ёнёр „сылтăмла-троцкисла блокăн" ирсёр бандитсем тёлёнмелло преступленисем туни çинчен пёлтёмёр. Çав бандитсем пирён çёршыва капиталисăм йёркине те туса хума, ёнёр çёнее илнё йёркене, телейлё тата савăнăçлă пурăçа туртса илме ёмётленё.

Вёсем революци хёрлё трибунё Сергей Миронович Кировăн, партин йўратлă руководителёсенчен пёрин Валерий Владимирович Куйбышевăн, хурçă чекис, партин шанчăклă мыăлё Вйачеслав Рудольфович Менжинскин тата пролетарăн геннлё писателё Алексей Максимович Горькин пурнăçёсене вăхăтăр татрёç. Вёсем пирёнтен ун хакланне уйăрма, халăхсен çулпуçён Сталин йўтташăн пурнăçё çине ала хума хатёрленнё.

Ёнёр „сылтăмла-троцкисла блокăн" заговорла банди çулă престулленисем тунишён çиленсе тарăхатпăр тата пирён тăван çёршывна совет халăхён интересёсене сыхласа тăракан, троцкисла-бухаринла-ягода бандăри тăшмансене большевикла пётерçе пыракан Шалти Ёçсен Халăх Комиссарийăн наркомё Н. И. Йежов йўтташа хёрлёлё тав тăватпăр.

Ёнёр, йалхуçалăхёнче малта пыракансем, Чăваш республикинчи ёççынисем, ытти совет халăхё пекех, большевикла сисёмлёхе вăйлатпăр, халăх тăшманёсене — троцкисла-бухаринла-ягодăнла тата йăнун-гёрман фашисмăне тарăха кёрешё ытти тăшманансене то палăртса пётерçе пырё, пёсе уççăн калатпăр. Ёнёр никама та тата нихăçан та хăмăртан пирён телейе, пирён савăнăçа тытса илме памастпăр. Ленин—Сталин çёртёвёлё йалавё тавра, халăхсен йўратнă çулпуçё Сталин йўтташ тавра татах та тачăлăн пётёçёнёр.

Сывă пултăр Пётём Союзри Коммунисен большевикла партийё тата ПСК(б) Партин Сталина Тёп Комитечё!

Сывă пултăр пирён йўратнă халăхсен хаклă çулпуçё Сталин йўтташ!

Фашисла шпионсене, тăван çёршыва сутакансене, çынвёлеренсене тата диверсантсене—вилём!

Тăшмансене Совет çёршывёнче вырăн çук!

Таван çёршыва сутакансен „сылтăмла-троцкисла блок" йăтлă заговорла ушкăнăн ирсёр ёçёсем çинчен пёлсен Трак районёнчи ёççынисем вёçёмсёр тарахрёç. Учреждениссипе предприйатисенче, шкулсенче рабочисем, колхозниксем, служащисем тата вёренекенсем пухусём, митингсем туса иртёрёçç. Тискер те ирсёр ёçсем туса пурăннă, етем сăн-питне çухатнă çынсене, сынвёлеренсене, вăрăсем пулнă,—пёр çавăнпăн кăна: совет правительствине сирпётсе антарас тёлёпе фашисла правительствене пулăшма, рабочисемпе хресченсен влаçне сирпётсе антарма, капиталиссемпе помешчиксен влаçне кайăла тавăрма, совет халăхён çёршывне таткаласа пётерме, нацилеспублăкăсене Совет Союзёнчен тата ытла ирсёр етем çинчен пёлтерсен империалиссен колонийёсем туса хума хатёрленнё. Акă мёншён вёсем шпионсем, диверсантсем, сăтăрçасем, çынвёлеренсем, вăрăсем пулнă. Вёсен хуçа ёмёчё арканса кайрё. Вёсен ирён тăван çёршыв телёшне шухăшласа хунă ирсёр ёмёчёсем инхăçан та пурнăçа кёрес çук!

Анчах Испанире те çав Бухаринсемпе Рыковсемех, çав Крестинскиссемпе Раковскисемех, анчах урăх йăтсемпе кăна, çав фашиссен ирсёр атаманё Троцкий йёртсе пыçипех паттăр Испани халăхён çёршывне пайăн-пайăн таткаласа цётерме, ăна асаплантарма Германипе Италин фашисёсене, пăлхавçасен Франко генерал бандисене пулăшса тăраççё. Троцкиссем унта шпионсен чи йёрёнчёк ёçне пурнăçа кёртсе пыраççё. Вёсем фашиссен разведкисем панă заданисем тăрăх оборонăна аркатма тăрăшаççё, „пилёкёмёш колонийсем" организацилеççё. Вёсем суйăçё, елексем сараççё, тыла пăлхантарма тăрăшаççё. Вёсем, Бухаринсемпе Рыковсем, Крестинскисемпе Раковскисем, вёсем пулăшнипе фашиссем пирён тăван çёршыв çинё тапăнпă пулсан, пирён патра тума хатёрленнё ёçех туса пыраççё.

Китайра та çавнах тăваççё, унта та çав Бухаринсемпе Рыковсемех, Крестинскиссемпе Раковскиссемех, анчах урăх йăтсемпе кăна, бандитсен атаманё—Троцкий йёртсе пыçипех ёçлеççё. 1934 çултах Мата троцкисла провокатор тата шпион Раковский Троцкине Йапони разведкин çăкăр пек директивине тытпарнă: Йапоние Китай çине тапăнма хатёрлес шутпа Китайра „индидентсем" тумала. Çак вăтăр ту тарăх ёçлесçё те ёнтё халь Китай троцкиссем. Вёсем Китай халăхне сутаççе,—халăхи вăхăтра Мускавра суд тенкелёсем çинче ларакан бандитсен йыт-ушкăне совет халăхён йăнне сутнă пекех,— унăн йăнёпе суту-илў тăваççё.

Сылтăмла-троцкисла бандитсемпе полиции шпионёсем вёсем—фашисла пёр блокри икё йён мар. Çака вал икё сăнла фашиссем. Вёсем троцкиссем, вёсемех фашисла шпионсем те. Çакна „сылтăмла-троцкисла блок" процессе чăнăхпа катартса-пачё, ăна хирёç фашисла-троцкисла сыруçăсем вăйсар пулса тăраççё.

„Сылтăмла-троцкисла блок" процесё фашисла разведкăсен службинче тăракан вăрçă чёртсе йăракан троцкисла организаци пётём çёршывсемшён тата халăхсемшён, вăрçăшăн мар халăхсемшён, мёнле хăрушлăх пулса тăнине тёнчене кăтартса парать. Тимёр пек çирёп боль шевикла совет разведкин организацёсем пурринне, Ленин—Сталин партийё тавра таччăн пёрлешсе, совет çёршывёнчи рабочисем, хресченсем, интеллигентсем рабочи класăн хăрушă тăшманёсен, фашисла агентсен ёнсине çапса хучёç. Социализмăн çёршывёнче ун пек ылханлă сволочсем валăçăн вырăн çук тата пулмаст те. Боль шевикла разведка тата совет сучё шпионсене, провокаторсене, диверсантсене, сăтăрçасене хёрнё тимёрпе çунтарёç. Пирён тăван çёршыв çине, пирён халăх çине ала çёкленё кашни мерзавеца вилём кётсе тăрать.

Анчах та фашисла разведкăсем пирён пата йăрас шутпа етемён мёнпур çўл-санне, троцкисла пётём йăх-йăха пухнине, çаван пекех таласа çăмахпа мирлё пурăнмала тăвасси тата урса кайнă агрессорсене отпор пама кирли çинчен пёлтерекен правительствăсен троцкисла вăрçа чёртекенсене пурăнма халё те вырăн тупса пани çинчен ёçёп пёр минутлăха та манмăпăр. Пётём тёнчери çёршывсенчи ёççыннисем çакна пёлсе тăмала: троцкисăм вăл- чи вăрă-хурăхла фашисăм йăчёсенчен - цёри кана, вăл шпионла ёçсене витсе тăмали маскă, провокацисене пытарса тăмали-ширмă.

(„Правда" умстатйи, мартăн 7-мёшё).

Боль шевикла сисёмлёхе вăйлатар!

„Сылтăмла-троцкисла блок" йăтлă тăшмансен ушкăнён процесе пуçлансан, Чăваш АССР Çар Комиссариатёнчи начальниксемпе красноармейăсен пухувё пулса иртрё. Пухура Çар Комиссарё капитан Илакин йăлтăш троцкисла-бухаринла шпионсен, сынвёлеренсен ирсёр ёçёсем çинчен доклад туса панё.

Ун хыççăн пухура пулнисем тăван çёршыва капиталисама сутма хатёрленекен тăшмансене питё те хыттăн илханса, тухса калаçрёç. Иккёмёш рангри техник-интендант Огнёов йăлтăш çапла калаçе:

—„Сылтăмла-троцкисла блок" пирён совет халăхёшён калама çук пысăк сăтăр туна. Вёсене—халăх тăшманёсене вилёмсёр пусне нимён те пулма пултараймасть. Ку тăшмансем пирён партин чи хастарлă членесене: С.М. Кирова, В.В. Куйбышева, Менжинскийе, гениле писателе Горькийе вёлерне. Вилём халăх тăшманёсене! Сталинла Наркома Н.И. Йежов йăлташа тăванла салам!

Çар служăщисемпе красноармейăсем, Асла-Судăн Çар Коллегийёнчен тăшмансене пере пăрахма йăтса резолюци йышăнчёç, боль шевикла сисёмлёхе татах та çуле хăпартма пулчёç.

В. Цыпленов

Урнă йытăсене пенё пек персе пăрахас

Ёпёр, Шămăршă боль ницинче ёçлекен служăщишсемпе работниксем, „сылтăмла-троцкисла блокра" тăрса, пите хăруша та тискер ёçсем тунă бандитсене—Бухарина, Рыкова, Йагодана, Крестинскине Совет халăхён Верховнăй Суче умне тăратса ответ тыттарни çинчен, хаçатсем тăрăх, вулса пёлсе пыратпăр.

Çак ирсёр етемсем, çын вёлерекй тискер кайăксем, пирён йăратнă хаклă çулпуçне—Сталин йăлташа вёлерме хатёрленнё, тёнчере етемлёх историйёнче ялич-нен пулман хăрушă ёçсем туса пынă Çак бандитсен вараланчăк йăнăлланченех ёмёр асран кайми, хаклăран та хаклă С. М. Киров йăлташ та вилсе выртё.

Троцкий, Бухарин, Рыков, Йагода т.ыт. те халăхăн паттăр ывăлёсене Куйбышев, М. Горький, Менжинский йăлташсене вёлерчёç.

Вёсем, Бухарин, Рыков, Йагода тата ытти сем те пирён тăван çёршыва, Совет Союзне хирёç йăнăлăхан йăнне йăхтарасшăн пулнă, пирён халăхан йăнне йăхтарасшăн пулнă, пирён совет халăхён телейлё те савăнăçлă пурнăçне туртса илесшен пулнă. Çак бандитсене ёнёр пите хытă ылханатпăр. Совет Союзён Аслă çёршывне капитализăма-фашисăмла государствăсен аллине сутма хатёрленнё йытăсене çер çинче выран пулма пултараймасть. Вёсене персе пăрахмала. Йытăсене—йытă вилёмё.

С. Гамайев.
Куракин. Леснова.

Çёлен-калтасене тёп тăвар!

ИЕТЁРНЕ. ССРС Шалти Ёçсен Халăх Комиссарёсен органёсем „сылтăмла-троцкисла блок" текен заговорла ушкăнăн ёçё ниркы следстви туса пётерни çинчен, СССР Сойузён-Прокуророё ёçе ССРС Верховнăй Сучён Çар Коллегине пăхса тухма пани çинчен пёлсенех районри колхозсенче, шкулсенче, предприйатисенче митингсем пуллăç.

Ку митингсенче „сылтăмла-троцкисла блок" тăван çёршыва фашиссене валеçе пама, пирён партипе правительствăн руководителёсене, пирён йăратнă аслă Сталина вёлерме хатёрленнё фашисмăн урнă йыттисене—Бухарина, Рыкова, Йагодана т. ыт. те пётём хайăрлăхпа ылханăçё. Верховнăй Судăн Çар Коллегинчен вёсене çёр пичё çинчен шăлса пăрахма ыйтаçё.

Стрелецкинчи Буденный йăчёпе тăракан колхозра пулса иртнё митингра 6-мёш бригадăн бригадирё Петр Здорнов çапла калаçе:

— Совет халăхён ирёклёхёпе телейлё пурнăçне сутма хатёрленнё ирсёр тăшмансене: Бухарина, Рыкова, Йагодана т. ыт. пурнё те çёр пичё çинчен шăлса пăрахмала. Вилём вёсене!

Буденный йăчёпе тăракан колхозри колхозниксем, Палтăйри вăтам шкулта вёренекенсемпе вёренекенсем, Иетёрнери çыхăну пайёнче ёçлекенсем халăхăн ирсёр тăшманёсене перче пăрахма ыйтаçёç.

Шалти ёçсен Халăх Комиссарне, Сталинла наркома Йежов йăлташа пётём черепен йăратса тав тăваççё.

Ник. Цветков.

Фашисла бандитсене вилём!

ÇЁРПУ. „Сылтăмла - троцкисла блок" йăтлă заговорла ушкăн тăрăх „Айăпласа çырнине" пёлнё ыççăн, митингсем пуласа иртрёç.

Мартăн 2-мёшёнче ёçлдшерсен шкулёнче вёренекенсемпе вёренекенсен митингё — „сылтăмла-троцкисла блок" ушкăнёнчи шпионсене перче вёлермеле" тесе йышăнче. Вёренекенсем, уйрăмăнах медицина работникёсем пулнă тăшмансен—Плетнев, Левин, Казаков тата ытти сен ирсёр ёçёсене ылханса хăйсен пёлувёсене устерес тёлёшне „отлично" вёренне, чăн-чăн пысăк пахалăхлă, советăн шанчăклă медработникёсем пулма, политикăла пёлуве устерме пултăç.

К. Михайлов.

„Чăваш АССР Верховнăй Советне суйламали Положени“ пройекчĕ çинчен

ЧАССР Ĕçтăвакан Тĕп Комитет секретарĕ Т. В. ВАСИЛЬЕВ йулташ Чăваш АСС Республикĕн Ĕçтăвакан Тĕп Комитечĕн IX-мĕш Çеççинче 1938 çулхи мартăн 4-мĕшĕнче тунă

Д О К Л А Д

I. Тĕнчери чи демократилĕ суйлавсем

Çак çулхи февраль уйăхĕн варринче Пĕтĕм Россиăн Ĕçтăвакан Тĕп Комитечĕн IV-мĕш çеççийĕ „РСФСР Верховнăй Советне суйламали Положенине“ çирĕплетрĕ. „РСФСР Верховнăй Советне суйламали Положенине“ тата Чăваш АСС Республикĕн суйлав саккунĕн Çеççинче пăхса тухма тăратăп пройектне те Сталинла Конституцине—тĕнчери чи демократилĕ Конституцине кулĕшӳле туна,—вăл Конституцине тăвакансĕ Аслă Сталин! **(Аплă сăпăçсĕ).**

Мускав хулинчи Сталинский суйлав округĕнчи суйлакăсен суйлав умĕнхи пухăвĕнче Сталин йулташ хăйĕн сăмахĕнче çапла каларĕ: „Ситес суйлавсем вĕсем, йулташсем, ахаль суйлавсем çеç мар. Вăл чăнниннес пирĕн рабочисен, пирĕн хресченсен, пирĕн интеллигенцин пĕтĕм халăх уйăвĕ. Тĕнчере çавăн пек чăнниннес ирĕклĕ, чăнниннес демократилĕ суйлавсем инçан та, пулман-ха, инçан та. Истори ун пек урăх пример пĕлмест. Ĕç кунта пирĕн суйлавсем пурне те тивĕç, пĕртан, вăрттан, тӳррĕмĕн пулассинче çеç мар,—ку хăйĕн те ĕнтĕ пит те пысăк вырăн йышăнса тăрат. Ĕç кунта пирĕн пурне те тивĕç суйлавсене тĕнчери кирек хăш çĕршыври суйлавсемпе тавлаштарсан та, вĕсенчен ытларах ирĕклĕ, ытларах демократилĕ иртеринче“.

Пирĕн суйлав саккунĕ, Сталинла Конституци тăрăх, пурне те тивĕç, пĕртан, тата тӳрех суйламали права принциписсене къларса тăрата, вĕсене тĕплĕн пурнăçа кĕртме май парат.

Демократилĕ текен буржуаль государствăсенче сăмахпала тахçанах пурне те тивĕç, пĕртан, тата вăрттăн суйлавсем çинчен кăшкăрашаççĕ, анчах ĕçре унти пуçпулса тăракан классем ĕçхалăхĕ суйлавра ан пултăр тесе, тата, пурнăчен ытларах, ĕçсыннисем ан суйланчăр тесе мĕн пур мелсемпе усă кураççĕ. Буржуаль государствăсенче пурне те тивĕç, пĕртан суйлавсем инçан та пулман, пулма та пултарăмаççĕ.

Францире 1789 çулта пулнă буржуаль революци вăхăтĕнче „Çынсемпе граждăнсен прависем çинчен кăларнă декларацире“ пĕтĕм граждăнсене государствă ĕçĕсене хутшăнтарасси пирки чапăлăн каласа панă пулнă. Анчах ĕçре мĕн пулса тăна-ха? Унта граждăнсене инкĕ пайă уйăрнă. Пĕрисене—акционерсем, теприсене—пассивлисем, тенĕ, хĕрарăмсене инкĕнле суйлав прави тĕ паман.

Çапла ĕнтĕ, асăннă буржуаль суйлав саккунĕ пурне те тивĕç, пĕртан суйлав принциписсене пасат, суйлавçăсене тĕрлĕ ушкăнсене уйăрса, вĕсенчен çуррине ытла суйлава хутшăнма ирĕк памасть.

Франци парламентне икĕ пайа уйăрнă. Унта депутатсен палати тата сенат пур. Сава та, пурне те тивĕç тата пĕртан суйлав тĕнине ултава кăна кăларăт, мĕншĕн тесен, çулти палатă пулса тăракан сената пурте сасăланине суйламаççĕ, ана депутатсем, департаментăн генерăлăпă совечĕн членĕсем, округсенчи советсен членĕсем тата коммуналăпа советсен членĕсем суйлана выборшăкисем суйлаççĕ.

Çапла вара, сената суйлана чухне суйлава 75 пин çынна йăхăн кăна хутшăнаççĕ, вĕсем пĕтĕмпех буржуала класри çынсем, а депутатсен палатине суйлана чухне суйлава, çапах та 11 мелйун çынна йăхăн хутшăнаççĕ.

Суйлав йĕркисем Англире те çаван майлах. Унта çулти палата—лордсен палати, король чĕнипе ларура йăланах пулма пултаракан наследствăлă правалă чаплă дворăнсен представительĕсенчен тытăнса тăрат. Король лорд йăтне пама тата лордсен палатине çене членсем лартма пултарат.

Кунсăр пуçне, буржуаль суйлав саккунĕ тата ытти тĕрлĕрен чăрмавсемпе ултавсем, патрашталарусем кĕртсе, сăмахран: çын пĕр вырăнта пурăннипе пурăнманнине, çынан пурлăхне, вĕреннине, хĕрарăмпа арçын иккенне, мĕнле çулти тата ытти те шута илсен ценземен туса, ĕçхалăхĕшĕн суйлава хутшăнмăпăн инкĕнле права та хăварман. Çав демократилĕ текен çĕршывсен „демократилĕ“ суйа иккенне, вĕсен парламенчĕсене клас тĕлĕшĕнчен камсем ларнине пăхса тухнипех пĕлме пулать: Англин 1935 çулта суйланă обшчинсен палатинче — 306 çын капиталиссем, 27 çын помещиксем, 74 çын тĕрлĕ чиновниксем, а рабочисем мĕн пурĕ те 5 çын кăна. Францин 1936 çулта суйланă депутатсен палатинче — капиталиссемпе помещиксем 239 çын, тĕрлĕ чиновниксем—320 çын, рабочисемпе служăщчисем мĕн пурĕ те 67 çын çеç.

Етемлĕхĕн аслă генийĕ Карл Маркс 1831 çул хыççăн пулса иртнĕ суйлавсем пирки çапла çырнă:

„1831 çул хыççăн пулса иртнĕ суйлавсене тишкерсе тухса, епĕр çакна куратпăр: суйлавсенче пĕрисене теприсенчен мала хунине йĕрне те пĕтерес тесе, халăхăн суйлав прависĕр пулнă пысăкрах пайĕ мала хунă суйлавçăсем çине хĕсни мĕн чухлĕ ытларах вăйланса пынă тата вăтам суйлавçăсен рабочисен хушшинчи суйлавсем хисеппе йышлатма мĕн чухлĕ хытăрах ыйтнă—сасăлама чăнниннех хутшăнă суйлавçăсен хисеппе çавăн чухлĕ ытларах сахалланса пынă...“

Фашисла диктатурă çав тĕлĕшпе тата та шăпарах карĕ, вăл представительле учреждениене пачах пĕтерсе хучĕ. Çапла вара, вăл буржуаль демократин мĕскĕн йулашкисене те пĕтерсе лартрĕ.

Патша Россиинче суйлавсем мĕнле пулса пынă-ха? Манăн алăра „суйлавçăсен“ списки тени пур, вăл паллах ĕнтĕ, нимĕн чухлĕ те пирĕн списккăсем йĕвĕрлĕ мар. Сăмахран 1890 çулта Шупашкар уйăсенчи иккĕмĕш зейски суйлавĕнче сасăлама права пур çынсен списките пурне те 5—6 çынна çеç кĕртнĕ,—вĕсем купăсемпе çĕр хуçисем—Иефремовсем, Зарубинсем т. ыт. те, вĕсен 30—40 пин тенкĕлĕх таран пурлăх, 200—300 десетин çĕр пулнă; Шупашкар уйăсенчи земски управăн 1886 çулта хулара пулнă суйлав сăвăсенче сасăлама права пуррисем 17 çын пулнă, вĕсем çĕр хуçисемпе купăсем—Астраханцевсем, Дрябловсем, Иефремовсем, Таланцевсем т. ыт. те.

Çавăнпа ĕнтĕ государствă Думине чи нумай харăмпурсем суйланă. Сăмахран, государствăн III Думин составĕнче: помещиксем—167, кулаксем—67, тĕн çынниксем—47, сутăçсемпе промышленниксем—32, тĕрлĕ чиновниксемпе адвокатсем—113 пулнă, рабочисем мĕн пурĕ те—11 çын çеç пулнă.

Акă, тата патша чухнехи государствă Думине мĕнле суйланине кăтартакан тепĕр документ. Сĕрпӳ уйесĕнчи исправник 1907 çулта Хусан губернаторне суйлав мĕнле иртни çинчен çапла çырса пĕлтернĕ: „Вăк сĕрхӳçисем малтанлăха туса иртернĕ сăвăсенче 8 пупа тата 2 хресчене уполномочăнăпа суйлана. Пурĕ 138 çын пухăнмала çӳртен 75 çын çеç пуханнă. Ултă пупĕ духовнăй семинаринчен, иккĕшĕ учителсен семинаринчен, партире тăмаççĕ, пурте, Ломоносовсăр пуçне (ана конституцилĕ демократ тени тĕрĕс), хăйсăн йĕркесемшĕнех тăраççĕ. Хресченсем уйесри училищăра вĕреннĕскерсем партире тăмаççĕ. Вĕсенчен пĕри — Столъяров — прогрессивлă йĕркесемшĕн тăракан çын“.

Пирĕн суйлав саккунĕ пĕтĕмпех урăхла. „Унăн активлă ĕç пассивлă граждăнсем çук, унăн пур граждăнсем те активлă. Вăл арçынсемпе хĕрарăмсен прависем хушшинче, „пĕр вырăнта пурăннăнсен“ тата „пĕр вырăнта пурăнманнисен“ прависем хушшинче тата пурлăхлисемпе пурлăхсăрсен прависем хушшинче, вĕренниссен прависем хушшинче уйăрмăсăр пурăнне йышăнмасть. Унăн пур граждăнсем те пĕр тан правалă“. (Сталин).

Çавăнпа та ĕнтĕ пирĕн социалисăмла парламентăн—ССР Сойузĕн Верховнăй Совечĕн составĕ те акă çапла: унăн Сойуз Советĕнче 546 депутатран: рабочисем—240 çын, хресченсем—130 çын, служăщисем тата совет интеллигенийĕ—109 çын шутланать. Вĕсенчен тĕнчипе палла академиксем—Комаров, Бах, профессор Бурденко, писательсем—М. Шолохов, А. Толстой тата ыт. те.

Национальăссен Советне Совет Сойузĕнчи 54 национальăпăх хăйсен депутачĕсене суйласа йăнă.

„Пурне те тивĕç суйлавсем,—тенĕ Сталин йулташ, Сталинский суйлав округĕнчи суйлакăсен пухăвĕнче çапла сăмахĕнче,—хăшпĕр капиталисăмла, демократилĕ текен çĕршывсене „демократилĕ“ суйа иккенне, вĕсен парламенчĕсене клас тĕлĕшĕнчен камсем ларнине пăхса тухнипех пĕлме пулать: Англин 1935 çулта суйланă обшчинсен палатинче — 306 çын капиталиссем, 27 çын помещиксем, 74 çын тĕрлĕ чиновниксем, а рабочисем мĕн пурĕ те 5 çын кăна. Францин 1936 çулта суйланă депутатсен палатинче — капиталиссемпе помещиксем 239 çын, тĕрлĕ чиновниксем—320 çын, рабочисемпе служăщчисем мĕн пурĕ те 67 çын çеç.

Етемлĕхĕн аслă генийĕ Карл Маркс 1831 çул хыççăн пулса иртнĕ суйлавсем пирки çапла çырнă:

„1831 çул хыççăн пулса иртнĕ суйлавсене тишкерсе тухса, епĕр çакна куратпăр: суйлавсенче пĕрисене теприсенчен мала хунине йĕрне те пĕтерес тесе, халăхăн суйлав прависĕр пулнă пысăкрах пайĕ мала хунă суйлавçăсем çине хĕсни мĕн чухлĕ ытларах вăйланса пынă тата вăтам суйлавçăсен рабочисен хушшинчи суйлавсен хисеппе йышлатма мĕн чухлĕ хытăрах ыйтнă—сасăлама чăнниннех хутшăнă суйлавçăсен хисеппе çавăн чухлĕ ытларах сахалланса пынă...“

Фашисла диктатурă çав тĕлĕшпе тата та шăпарах карĕ, вăл представительле учреждениене пачах пĕтерсе хучĕ. Çапла вара, вăл буржуаль демократин мĕскĕн йулашкисене те пĕтерсе лартрĕ.

Патша Россиинче суйлавсем мĕнле пулса пынă-ха? Манăн алăра „суйлавçăсен“ списки тени пур, вăл паллах ĕнтĕ, нимĕн чухлĕ те пирĕн списккăсем йĕвĕрлĕ мар. Сăмахран 1890 çулта Шупашкар уйăсенчи иккĕмĕш зейски суйлавĕнче сасăлама права пур çынсен списките пурне те 5—6 çынна çеç кĕртнĕ,—вĕсем купăсемпе çĕр хуçисем—Иефремовсем, Зарубинсем т. ыт. те, вĕсен 30—40 пин тенкĕлĕх таран пурлăх, 200—300 десетин çĕр пулнă; Шупашкар уйăсенчи земски управăн 1886 çулта хулара пулнă суйлав сăвăсенче сасăлама права пуррисем 17 çын пулнă, вĕсем çĕр хуçисемпе купăсем—Астраханцевсем, Дрябловсем, Иефремовсем, Таланцевсем т. ыт. те.

Çавăнпа ĕнтĕ государствă Думине чи нумай харăмпурсем суйланă. Сăмахран, государствăн III Думин составĕнче: помещиксем—167, кулаксем—67, тĕн çынниксем—47, сутăçсемпе промышленниксем—32, тĕрлĕ чиновниксемпе адвокатсем—113 пулнă, рабочисем мĕн пурĕ те—11 çын çеç пулнă.

Акă, тата патша чухнехи государствă Думине мĕнле суйланине кăтартакан тепĕр документ. Сĕрпӳ уйесĕнчи исправник 1907 çулта Хусан губернаторне суйлав мĕнле иртни çинчен çапла çырса пĕлтернĕ: „Вăк сĕрхӳçисем малтанлăха туса иртернĕ сăвăсенче 8 пупа тата 2 хресчене уполномочăнăпа суйлана. Пурĕ 138 çын пуханмала çӳртен 75 çын çеç пуханнă. Ултă пупĕ духовнăй семинаринчен, иккĕшĕ учителсен семинаринчен, партире тăмаççĕ, пурте, Ломоносовсăр пуçне (ана конституцилĕ демократ тени тĕрĕс), хăйсăн йĕркесемшĕнех тăраççĕ. Хресченсем уйесри училищăра вĕреннĕскерсем партире тăмаççĕ. Вĕсенчен пĕри — Столъяров — прогрессивлă йĕркесемшĕн тăракан çын“.

Пирĕн суйлав саккунĕ пĕтĕмпех урăхла. „Унăн активлă ĕç пассивлă граждăнсем çук, унăн пур граждăнсем те активлă. Вăл арçынсемпе хĕрарăмсен прависем хушшинче, „пĕр вырăнта пурăнманнис

„Чăваш АССР Верховнăй Советне Суйламали Положенийĕ“ пройекчĕ çинчен Т. В. Василиев йулташ тунă доклад

(Йулашки. Пуçламăшĕ 2-мĕш страницăра)

Республикăри 1.688 колхозсенче 149.908 хуçалăх пĕрлешсе тăрассĕ. Колхозла хуçалăх формине тахçанах инкĕ йăлхуçалăхĕнче пуçпулса тăракан форма пулса тăчĕ. Вăл сĕвĕшĕр тата пиншер çынсене чухăн пурăнмă çреçченсене ăмăртăн хĕнăртăн хăтарчĕ. Йăлхуçалăхĕнчи çăв çитĕнӳсем çинчен хаçат журналсем, ютăм шкулсем, техникумсемпе училищăсем—27, вăтам шкулсем—71, туллимар вăтам шкулсем — 332 тата пуçламăш шкулсем—632. Республикĕпе клубсем—625 тата вулав çурчĕсемпе библиотекăсем — 615 шутланаççĕ. Республикĕнче 39 йăтăл хăçатсем,—тухмассерен 116,6 пин экземпляр çапăнса, тата 9 йăтăл журналсем,—тухмассерен 84 пин экземпляр çапăнса тухса тăраççĕ. Октябрь революцийĕ пуличчен чăваш чĕлхипе пичетленнă пĕр листа та пулмăш. Халь инкĕ чăваш ĕçхалăхĕшĕн хăçат йăла йĕркинче кĕчĕ, ун хакла йăпала пулса тăчĕ.

Республикĕнче 49 больница вĕсенче 1.905 выртмали вырăн, 97 фельдшер пунктисем тата 685 тразпунктисем шутланаççĕ. Ĕлĕкхи вăхăтра трахом чирĕ чăваш халăхĕн сиплене инкекĕ пулнă, халь инкĕ трахом чирне пĕтĕрпине пĕрех. Хуласемпе йăлсенче ача çуратмалли çуртсем 39 тата ача йăлăнсем 580 пур.

Халăхăн пурлăхĕ ӳсĕнипе пĕрле, тавар çаврăнăшĕ те ӳссех пырать. 1937 çулта тавар çаврăнăшĕ 280 мĕлйун тенке çитрĕ.

Çакăн пек инкĕ чăваш ĕçхалăхĕн экономикинчи, культурăн тĕлĕшĕнчи, йăла йĕркинчи тата мĕн пур пурнăçĕнчи социализмла çĕнтерĕвĕсем, унăн çитĕнĕвĕсем. Çак çĕнтерĕсемпе çитĕнӳсене епĕр пурçамăр та Ленни—Сталин асла пăхтăвĕ, пирĕн çулпуçĕ тата учител Сталин йултăвĕ йĕртсе пынипе турăмăр.

Ĕлĕкхи вăхăтра ĕмĕрех выçă пурăнмă хресчен—халăх пуйан та культурăлă пурăнакан колхозник телейлĕ пурнăçĕ çинчен калаппине итлемешкĕн камăлла та савăнăçлă. Ку телейлĕ пурнăçа пире коммунисла парти кĕрешсе илсе пачĕ тата вăл асла Сталин йăлтах культеки ĕçре пире йĕртсе пынипе, пулăшса пынипе пулчĕ. (Алă супăççĕ).

IV. Революцилĕ сыхăлăха ӳстерер!

„Сылтăмла-тропкисла блок“ текен тискер банда—пĕтĕм фашисла йытăсене: сылтăммисене, троцкисене, зиновйевщисене, меншевикисене, эс-ерсене, бухжулка „национализсене пĕрлештерĕ. Вăл—шпионсемпе сывнĕлĕренсен банди. Ана тахçанхи провокаторсем, тахçанхи заговорщиксем—Троцки, Бухарин т. ыт. те йĕртсе пына. Çав тискер банда йăтăçешшĕ разведкисемпе пĕр пулса, совет халăхне хирĕç вăлама тăнипеçĕк преступленисем тума, тата пысăкрах преступленисем тума: совет çĕршывне вакласа уйăрма, капиталисăма кайала тавăрма хатĕрленĕ. Усал заговорщиксем, çынсен тĕлленĕвĕсене пурнăçа кĕртес тесе, пулма пултаракан мĕн пур ирсĕр майсемпе усă курнă.

Совет халăхĕ, пĕтĕм тĕнчери рабочисем, Троцкин, Бухаринăн, вăсемпе пĕрле пулнă ытти тискер кайăксен усал та ирсĕр преступленийĕсене ниçан та манас çук. Çав усал бандитсем С. М. Кировăпе—революцин çулăмлă трибуние, парти тата пĕтĕм совет халăхĕ йăратнă ыра çынна—тискеррĕн вĕлерерĕç. Çав бандитсем Куйбышевпа—çулăмлă большевика, Менжинскине—хурçа пек çирĕп чекиса, М. Горькине—социализмла революцин йăрăçине, пролетариатăн,асăлла писательне вĕлерерĕç. М. Горький хăй вилнче çур çул малтан, халăха йăратса, халăхăн ташшăнĕсене пĕлхаса, çапла çырнăччĕ: „Советлă социализмăла республикăсенчи тĕрĕк чĕрĕ чăн-чăн революционер, ăнланса, активлăн, патрăн—хăйĕн ташшине кураймасть, чăн-чăн революционер хăйĕн ташшăнне çăвăн пек кураймасăр тăмасăр вĕсем калама çук пысăк политикăла тата массăла-агитацилĕ ĕç-тăвăç,—ку ĕçе партишен, халăхшăн тата хăйсемшĕн тĕлĕнне тĕлĕнĕ ăнланса илсе ĕçлесе пычĕç.

Сталинла Конституцине çуйлав саккунне сӳтсе-явăссăн тата ăна вĕренсе пырасси предприйатисенче—рабочисемпе служăщисисен, йăлсенче — колхозниксемпе йединоличниксен асăлă пухăвĕсенче пулса цыче. Вăл пухусенче 18.200 çын ытла тухса калаçнă. Пухусенче тухса калаçаксемпе пурте партишĕ, совет правительствинче тата Сталин йултăвне чунтан йурăтнине калаçнă пачĕç.

„Сахал мар çын-çурăма хуçна епе йăлти кулаксемшĕн ĕçлесе,—тет Ишлей районĕнчи Карл Маркс ячĕпе тăракан колхозри 54 çулхи колхозник Артемйев йултăш,—çахал мар вĕсем чухăнсене машкăлаччĕç. Большевиксен партийĕ, унăн çулпуçĕсем—Ленинпа Сталин йултăшсем пире çав чурала пурăнăçран хăтарса, çутă та савăнăçла пурнăç пачĕç“.

Йĕпрес районĕнчи 55 çулхи колхозник Краснов йултăш пухура çапла каласа панă: „Ĕлĕк Марат йăлăнче хутла пĕлекен пĕр çын та пулман пулсан, халь пирĕн йăлтан учительсем 13, агрономсем—3, врачсем—2, инженер — 1, лейтенантсем—2, йăлхуçалăх ĕçĕнчи ытти специалиссем, тракторисем тата ыт. те пур. Акă, манăн хăмăнах пĕр ывăл халăх судăн пулса ĕçлет, теперĕн—Хĕрлĕ Çарта, виççĕмĕшĕ вĕренет, епĕ хам колхозра ĕçлетĕп. Пурнăç пит чапла. Тавтапуç, сана Сталин йулташ, телейлĕ те савăнăçлă пурнăç панăшăн!“

Коммуниссемпе партире тăманнисен блок кандидачĕсене, хăйĕн кандидачĕсене халăх тĕлĕнмелле савăнăçпа-тата йурата кĕтсе илĕ. Партире тăманнисем, старикисем, хĕрарăмсем, çамрăк çуйлавçисем, рабочисем, колхозниксем—пурте трибуна çине тухса, асăл Сталина, унăн çăратнăскерне йурăтни çинчен, малашне те çĕнтерĕçсем çитĕнӳсене епĕр пурçамăр та Ленни—Сталин асла пăхтăвĕ, пирĕн çулпуçĕ тата учител Сталин йултăвĕ йĕртсе пынине турăмăр.

Ĕлĕкхи вăхăтра ĕмĕрех выçă пурăнмă хресчен—халăхăн пуйан та культурăлă пурăнакан колхозник телейлĕ пурнăçĕ çинчен калаппине итлемешкĕн камăлла та савăнăçлă. Ку телейлĕ пурнăçа пире коммунисла парти кĕрешсе илсе пачĕ тата вăл асăл Сталин йултăшăн культеки ĕçре пире йĕртсе пынине, пулăшса пынине пулчĕ. (Алă супăççĕ).

Куславкка комбинатĕнче ĕçлекен 45 çулхи рабочи Никифоров йултăш çапла каланă: „Правительствăмăн сана стахановла ĕçлесе пынăшăн 3.000 тенкĕ тăракан сĕнĕ пурт-лартса панĕ. Ачасем манăн пурте шкулсенче вĕренеççĕ. Епĕ пĕрре курортра тата икĕ хут канмали çуртра пулнă. Партишĕ Сталин йултăш тăрăшнине, епĕр, ĕлĕкхи чухăн çынсем, халь телейлĕ пурнăçпа пурăнакан пулăпăмăр. Епĕ хăмăн сасса пĕтĕм хаваллăхпа халăхăн чи лайăх ывăлăссемшĕн—Чкалов, Иванов тата Цыганова йултăшсемшĕн паратăп“.

45 çулхи Устинов Павел Алексейевич (Куславкка комбинатĕченех, çапла каланă: „Манăн çурт та, пахча та пур, уйăхне 600—700 тенкĕ укçа ĕçлесе илетĕп. Çак 7 çул хушшинче комбинатра ĕçленĕ вăхăтра виçĕ хут курортра тата пĕр хут канмали çуртра пултăм. Ачасем пурте совет шкулĕсенче вĕреннĕçĕ. Епĕ чи лайăх çынсемшĕн сасăласа, большевикла партишĕн, сулпуç Сталин йулташтăн сасăлатăп!“

Куславкка районĕнчи Илпер йăлинчи 59 çулхи колхозница Исайева Марийа, бухгалтерсене алла илнĕ чухне çапла каланă: „Пире, хĕрарăмсене, патша саманичĕ çын пырăнне шутламăн Пире унччухне çĕр те паман. Çулăлав прависем çинчен каламала те çук. Тавтапуç асла Сталина!“

61 çулхи Фарсонофйева Дарйапа 72 çулхи Петрова Анна, сасăласа пĕтерсен, çакăн пек тăкмаксем каласа ташланă:

Çуйламашкăн епĕр килнĕ,
Асăлă Совет çуйлавне,
Бухгалтерсем алла илнĕ,
Çуйламашкăн Советă!“

Çуйлавçăсем хăйсен пĕрлехие суйлава 100 процентченех пырса, коммуниссемпе партире тăманнисен блок кандидачĕсемшĕн сасăлапине катартса панĕç.

Куславкка районĕнчи К. Поцинки суйлав участкинче (участкăри суйлав комиçĕ председательĕ—Куславкка комбинатĕнчи рабочи Козлов йултăш, 258 суйлавçăран, суйлава 258 çын пынă, урăхла калаçман 100 процент.

Суйлавçăсем суйлав участки центрĕсене тăрмоçсемпе, пĕкеçем çине шăнкăравсем çакса, лаша таврашшисене лентăсем тата ытти илемлĕ йăпаласем çакса илемлетсе пычĕç.

Вăл кун, 1937 çулхи декабĕрĕн 12-мĕшĕнче, пĕтĕм халăхăн праçник кунĕнче, кăкăр тулли савăнăçла та хавасла пултăмăр. Çакăн пек савăнăçпа хавасласа епĕр большевиксен партийĕ, етемлĕхĕн генийĕсем Ленинпа Сталин йĕртсе пынине, темиçе вунпа çул хушши ĕçхалăхăн тĕлĕлĕе пурнăçне тăвассишĕн кĕрешсе пынине куртăмăр.

Ленинпа Сталинăн наци политикине тĕрĕç пурнăçаса пырса, пирĕн республика, пирĕн чăваш халăхĕ малашне тата хăвăртрах ӳссе пырĕ.

Пайан сирĕн умма, пăхса тухма; суйлав саккунĕн пройектне тăпатнă. Çак саккун тăрах пуçса иртмели суйлав кампанийĕ—Чăваш АССР Верховнăй Советне суйлас ĕçе ĕçхалăхне пирĕн совет правительстви, Ленни—Сталин парти, йăратнă çулпуçĕ Сталин йулташ тавра тата ытларах та çирĕпрех пĕтĕртерĕ.

Сывă пултăр чăваш халăхĕ тата вăл асăл Совет Сойузĕнчи халăхсемпе тусăлă пурăнасси!

Сывă пултăр тĕнчери ăи демократилĕ Конституцине туса пана Сталин йулташ! (Алă супăççĕ)

Совета хирĕçле „сылтăмла-троцкисла блок“ процесĕ

Мартăн 3-мĕшĕнчи каçхи лару

Айăпланакан Рыкова допрос туни*)

Суд председателĕ Ульрих. Айăпланакан Рыков, есĕр çалтан пиртен тĕнчене чухне картутса панисене сирĕлтетĕр-и?

Рыков. Çапла, сирĕлтетĕп. ...

Вышинский. Айăпланакан Рыков, сирĕн совет правительствине хирĕçле заговора ĕç хăçан пуçланса кайнă, каласа панăр-ха?

Рыков. Тĕрĕсенче каласан, вăл 1928 çулта пуçланă. Ĕнĕ партире совет правительствин пĕтĕм политикине хирĕç, тĕрăмăн илсен, парти ĕçĕсемпе тĕлĕнми, пе тата пăрахăн политикăна хирĕç активлăн кĕрешĕç. Партине совет правительствин политикине хирĕç кĕрешни, епĕ парти политикине ылмăшлани çинчен куçа кĕретĕн тухса калаллинче палăрса тăнă. Çак тапхăрта вăрттăн организаци куçа-кĕретĕн ĕçлемели майпа ӳсе кӳрнă.

Вышинский. 1928—1929 çулсенче епĕр Пагодана мĕнле сăхăнну пулнă?

Рыков. Çак тапхăрта манăн Пагода хушшинче сăхăнну вăрттăн пулнă, пирĕн хирĕç кĕрешни епĕр çăмăллăн кăрсе кайман пăтрах ухранă. Çак кăдăçсем шутне, уйрăмăн илсен, Пагода кĕнĕ, унпа епĕ çак вăхăтра тата унччен те сăхăнăнă, вăсем пирĕн майлине сиссен, вăя кĕске вăхăт хушшинче пĕлентĕлĕ. Хăй парти майлă тăнăн çинчен каларĕ, анчах хăй пирĕн контрревольцилĕ организацин членĕ пулса йулнă. Ку ĕçе епĕ пĕлетăкчахах çеç те мар, епĕ сĕвĕç тăрăх тунă.

Вышинский. Сирĕн Пагодана ăнсĕрĕн хушăра вăрттăн ĕçлекен контрревольцилĕ организацин кадрĕсене вăл, Пагода, Шăлти Ĕçсен Халăх Комиссариатĕне ĕçленине çуккă курса, тĕкĕнес марри çинчен калёшу пулнă-и?

Рыков. Пулнă.

Вышинский. Айăпланакан Пагода, есĕр Рыков çапла кăтартса панине çирĕплетĕр-и?

Пагода. Факта çирĕплететĕп.

Вышинский. Çапла-тăк епĕр государствăна хирĕçле ĕç тунă?

Пагода. Çапла.

Вышинский. Айăпланакан Рыков, малалла калăр.

Рыков. Ку вăхăтра партине правительствăна хирĕç ӳçăн кĕрешеçи вăрттăн кĕрешессине часах пĕрлешме пуçларĕ. Епĕ, Бухарин Томский тăванăн сылтăмăрисен центрĕнче пулса тăчĕ. Кĕрешĕве йĕртсе пыракси пирĕн алăра пулнă. Çак центр йулашки вăхăтченех тытăнса тăрăс, хăйĕн ĕçне туса пычĕ.

Çак вăхăтра, 1928 çултан пуçласа 1930 çула çитичен, ССР Сойузĕн территорийĕнче те çакнашкал вăрттăн ĕçлекен ушкăнсем тума тытăнăнă. Çапла майпа ĕнтĕ, организацин вăрттăн ĕçлекен ушкăнĕсене тăвас тĕлĕшпе ĕçлесси çак тапхăрта, 1928 çултан пуçласа 1930 çула çитичен, пĕтĕм Сойузне туллă. Мускаври контрревольцилĕ организацине кĕнисен шутĕнче тĕп вырăнта Томский тата унăн профессионалисĕсем, Бухарин тата унăн „школки“, епĕ тата ман майлă тăракансем пулнă. Кайăрахпа Угланов хăй майлă тăракан москвисемпе кĕвĕ. Çапла вара часах сылтăмăрисен организаци пуçлĕ. 1930 çула çитичен çак организацине тултарас тĕлĕшпе ĕçленĕ.

Ку тĕлĕшпе, партине хирĕç кĕрешеçи тĕлĕшпе епĕр профсойузсем сĕвĕçне усă кӳртăмăр. Профсойузсем сĕвĕçĕне Томский майлă, партине хирĕç саслăнă 93 çын пуртĕ теперĕ пекех пирĕн контрреволюцилĕ организацине кĕнĕ.

Партин-комсомольскине конференцисемне сĕвĕçсенче сылтăмăрисен позицине пĕрмайăх тăрă лишăн çине кăларсан, ӳçăн ĕçленине ĕç тухманни пирĕншĕн палла пулчĕ. Кун чухне вара епĕр сылтăмăрисен позицине пăрахăттăр тесе хăйвалеткен пăтма тытăттăмăр. Çак хăйвалеткенсем пурте партине ӳкталани пулнă. Епĕ тăна центртан çакнашкал хăйвалеткен пăрăсей çинчен директивă пулнă.

Кайăрахпа, йулашкисенчен пĕри, сылтăмăрисен платформине пăрахăн çинчен епĕ Бухарина. Томскине пĕрле хăйвалеткен патăмăр. Çак хăйвалеткене епĕр партине ӳкталасшăн пулнă. Парти сĕвĕçĕ онпозицине тăракансем парти ретĕнче тăма пултарайманни-çинчен ĕçленни йышăннăн, епĕр вăрттăн ĕçлеме тытăтăмăр.

Вышинский. Мана 1928—1929 çулсем хушшинчи тапхăр интереслентерет. Çав вăхăтра сирĕн ĕçе йĕртсе пыракан центр пулнă-и?

Рыков. Çапла, пулнă, тройкă ни пуçламăшĕнче ĕçленĕ.

Вышинский. Тройкăра кăмсем тăнă?

Рыков. Епĕ, Бухарин, Томский тăнă.

Вышинский. Малашнехи тапхăр çине куçăлăр.

Рыков. Тепĕр тапхăрĕ—1930 — 1933 çулсем хушши. Çак тапхăрта контрреволюцилĕ организаци преступленисем тăвас ĕç мĕтĕшĕсене тĕлĕвеллене йĕркеленĕ. Манăн кунта 1928—1930 çулсем хушшине сылтăмăрисенчен ниçхăнсĕ те партине совет власне хирĕç террорла меслетла кĕрешеси çинчен каламан тени тĕрĕс мар пулнă, тесе калăмала.

Вышинский. Ушăкалăсем пулнă-и?

Рыков. Паллах, пулнă. Çав тапхăрта мала тесе мăйăн çитнĕ. Анчах ку вăл кайран сылтăмăрисен контрреволюцилĕ организаци йышăннă тактикăн пуçламăшĕ пулнă. 1930—1933 çулсем хушшинчи тапхăрăн принципла кăтартусем йĕнĕпе Рутинла платформă тесенни уйрăмах палла пулса тăрат. Рутинăн çак платформине 1932 çулта Томский дачинче пиĕк хутчен сӳтсе-явăнă, ун чухне ĕне пулă. Манăр пуçне кăларса Томский майлă тăракансем пулнă. Кайăрахпа Угланов хăй майлă тăракан москвисемпе кĕвĕ. Çапла вара часах сылтăмăрисен организаци пуçлĕ. 1930 çула çитичен çак организацине тултарас тĕлĕшпе ĕçленĕ.

Ку тĕлĕшпе, партине хирĕç кĕрешеçи тĕлĕшпе епĕр профсойузсем сĕвĕçне усă кӳртăмăр. Профсойузсем сĕвĕçĕне Томский майлă, партине хирĕç саслăнă 93 çын пуртĕ теперĕ пекех пирĕн контрреволюцилĕ организацине кĕнĕ.

Партин-комсомольскине конференцисемне сĕвĕçсенче сылтăмăрисен позицине пĕрмайăх тăрă лишăн çине кăларсан, ӳçăн ĕçленине ĕç тухманни пирĕншĕн палла пулнă. Кун чухне вара епĕр сылтăмăрисен позицине пăрахăттăр тесе хăйвалеткен пăтма тытăттăмăр. Çак хăйвалеткенсем пурте партине ӳкталани пулнă. Епĕ тăна центртан çакнашкал хăйвалеткен пăрăсей çинчен директивă пулнă.

Кайăрахпа, йулашкисенчен пĕри, сылтăмăрисен платформине пăрахăн çинчен епĕ Бухарина. Томскине пĕрле хăйвалеткен патăмăр. Çак хăйвалеткене епĕр партине ӳкталасшăн пулнă. Парти сĕвĕçĕ онпозицине тăракансем парти ретĕнче тăма пултарайманни-çинчен ĕçленни йышăннăн, епĕр вăрттăн ĕçлеме тытăттăмăр.

Вышинский. Мана 1928—1929 çулсем хушшинчи тапхăр интереслентерет. Çав вăхăтра сирĕн ĕçе йĕртсе пыракан центр пулнă-и?

Рыков. Çапла, пулнă, тройкă ни пуçламăшĕнче ĕçленĕ.

Вышинский. Тройкăра кăмсем тăнă?

Рыков. Епĕ, Бухарин, Томский тăнă.

Вышинский. Малашнехи тапхăр çине куçăлăр.

Рыков. Тепĕр тапхăрĕ—1930 — 1933 çулсем хушши. Çак тапхăрта контрреволюцилĕ организаци преступленисем тăвас ĕç мĕтĕшĕсене тĕлĕвеллене йĕркеленĕ. Манăн кунта 1928—1930 çулсем хушшине сылтăмăрисенчен ниçхăнсĕ те партине совет власне хирĕç террорла меслетла кĕрешеси çинчен каламан тени тĕрĕс мар пулнă, тесе калăмала.

Вышинский. Ушăкалăсем пулнă-и?

Рыков. Паллах, пулнă. Çав тапхăрта

*) Кескетнĕ стенограмма.

Пултарулă çынсене ответлă ĕçе

ССРС Верховнăй Совет суйлав кампанине пасăлăн политикăла активăшăн хăпарăçĕ. Вăл кампанире вырăнти активăшăн ӳсĕнĕ ĕçре.

Çав ĕçре палăрнă пултарулă активăшăн районри, йăлти тата колхозри ответлă ĕçсене партас ĕнтĕнĕ. Шăхасан районĕнче чăлăл сĕтĕнӳсем тума: Ишлвар уйăхĕнчен пуçласа районри ответлă ĕçсене 10 çын, колхоз председательĕсене 8 çын, йăлсовет председательĕсене 7 çын сĕнĕрен лартăн. Колхоз бригадирĕсем, фермăпуçлăхĕсем туса лартнисем темĕн чухлех. Вĕсĕм пуçне парти, совет, колхоз, кооперацри организацисенче кăулен ĕçлесе, вĕренсе ĕçсе ывăлă çынсем.

Белорусова йăлтах колхозра, общественăлă ĕçре активлă хутшăнса ĕçленĕ. Çавна куçа 1935 çулта ăна колхоз председателне сутăлаçа лартаççĕ. Вĕçĕ çул хушши колхоза йĕртсе пырса колхоза нумай сирĕлтерĕç. „Сĕнĕ пурнăç“ колхозра трактор тухăçлăхпо районра малта пырат. 1936 çул тăвăл пулманни çул пулчĕ. Çапла пулсан та Белорусова йĕртсе пыракан „Сĕнĕ пурнăç“ колхозра агротехника кăтартăнисене пурнăçласа пынине, пĕр гектар çинче вăтамран 15 центнер тĕштăрă туса илнĕ. Белорусова йăлтан 1937 çулта вăйлă тăрнулăпăн кĕрешнине ĕçе тата аванрах организацилерĕ. Колхоз гектар çинче вăтамран 18 центнер тĕштăрă, турта 28 центнер, çăпман 537 центнер туса илнĕ.

Верховнăй Совета суйлăнă чухне Белорусова йăлтăн участкăри суйлав комиссийĕ председательĕ пулса ĕçлерĕ. Суйлава лайăх организацилесе, анăçлăн иртерĕ.

Халĕ Белорусова йăлташа районри çĕрĕç пайăн пуçлăхĕн заместителĕне лартăнă.

Районри перекат касси пуçлăхне лартнă Пермолайев Михаил та йăлта ĕçлесе ӳсейккер. 1903 çулта çуралнă. Вăл 11 çул йăлсоветра ĕçленĕ, 4 çул секретар пуласа, унтан йăлашки 7 çул председателте ĕçленĕ. Пĕрхĕçех çын. Çынна никçан та ăсталăх çук. Йăлсовета пырахан çынсене лайăх тăнлантарса йăрачĕ вăл. Çавăнпа та ăна Чураккасри йăлсоветне кĕрекен пур йăлсене те пĕчĕкшĕнчен пуçласа ватти-сене çитичченех йăратнă. Унăн хăйне пулăпăкан çĕрĕн актин пулнă, çапла майпа унăн йăлсоветĕн пур участкисенче те ĕçсем аван пынă. Вăл янĕлекмĕпуна та нихçан та йăласа курман. Районри йăлсоветсенче час-часах председательсем йăрасрĕç. Анчах Чураккасри йăлсоветне асăнсан:

— Пермолайев вăл, хăйĕн аван ĕçлет,—тетчĕç.

Пермолайев лайăх ĕçленĕшĕн нумай премисем илнĕ.

— Йăлсоветра ĕçлеме пуçланăранпа мĕнчул премипе илнине епĕ хам та астумастăп,—тет Пермолайев йулташ.

Иванов Андрей колхоз бригадирĕнче 7 çул ĕçленĕ, вăл тинтерăе, ĕçе вăхăтра тума йăраткан çын, ăван организатор. Иванов йĕртсе пыракан бригада вăл ĕçлеме пуçласăн тепĕр сухнех колхозра пĕрремĕш вырăна тухнă. Иртнĕ çулта унăн бригади вăтамран гектар пуçне 100 пăт тĕш тырă туса илнĕ, ĕçлĕ 150 пăт туса илнĕ.

— Иванов йăланах ĕçре массăна хăй пример кăтартса пырат. Тĕслĕхпе: иртнĕ çулла Канашла Шупашкар хушшинчи чăкăнçул пулнă çĕрте вăл пĕччен лаша-па 20 кубла метр, тăнкăла 15 кубла метр çĕр тӳртарнă. Çавăнпа унăн бригади малта пынă.

Вăл хăйĕн пĕлӳне ӳстерме тăрăшат. Иртнĕ çулта политтемăта вĕренсе пĕтерĕ, кăçал ПСК(б)П историне вĕренет. Халĕ Иванов йăлташа йăлсовет председателне лартнă. Ĕçе хастарлăн тытăнчĕ. Çĕнĕ ĕçе вĕренсе пырат.

— Бригадирта ĕçлеме пуçланăранпа епĕ 12 преми илнĕ. Халĕ 13-мĕшĕнĕ кĕтештĕр,—тет Иванов.

Анчах çакă сĕнĕрен ответлă çĕнĕ ĕçсене лартнă çынсене пулăшу кирлĕ. Вĕçĕнсе-çĕнĕ ĕç техникине палăлаттармала, вĕсем вĕренӳне, организацилемелле, ĕç условли туса памала. Шăхасан районĕнче ку ĕç çак тăранчен те çителĕксĕр-ха. ПСК(б)П райкомĕ сĕнĕрен ответлă ĕçсене партисене пухса канашлу иртерме шутлат, анчах та шутлат çеç-ха. Вăл канашлува пайан кун та пухмаи.

Соколов.

(Йулашки 4-мĕш страницăра).

Совета хирĕçле „сылтăмла-троцкисла блок“ процесĕ

Айăпланакан Рыкова допрос туни

(Йулашки. Пуçламĕшĕ 3-мĕш страницăра)

Кайăрахри пăхăтра, 1935 çулта ешĕ пальăрса Котовна, сылтăмрисен Мускаври организацийĕнче йĕркене пыракан членĕне, террор çинчен каласăрăм. 1934 çулта пуçмала, хамăн секретар пулăшăкĕпе Артемьенкона правительствăпа машинăсем çĕрĕнине сăнама кушрăм.

Çак тапхăртах террор ыйтăвĕ пирки Семенов есеркунь сыхăну туни. Ку сыхăнура Бухарин урăл туни. Ешĕ хам Семенова пĕлмен. Бухарин: ешĕ Семенов урăл Сталина вĕлерме хатĕрленетĕр, тесе калаçĕ. Кайран пĕрер ку тĕлĕнче есеркунь сыхăну тытасси çинчен çĕрте-йăпăрăм. Ку сыхăнура Бухарин урăл туни, Бухаринăн есеркунь сирĕн сыхăну пулни. Террорпа ĕç тăвас мăнтăркăх Çурçĕр Кавказа курорта кайни чухне Белобородовпа калаçрăм. Ку калаçу 1934 çулта пулнă пулмала.

Вышинский. Айăпланакан Бухарин, есĕр çакна сирĕплететтĕр-и?

Бухарин. Тĕрĕç ешĕ, сирĕплететĕп.

Вышинский. Есĕр ун чухне Семеновпа Сталина тата Кагановичпа пуçтахăнсене вĕлерме хатĕрленни çинчен пĕлнĕ-и?

Бухарин. Çук, Рыков тĕлĕнĕ, тĕрĕс маласа памасăр. Ĕç çапла пулнă. Семенов çапла пĕлтерчĕ: манăн, есеркун террорпа тĕрлĕ шухăшăсемпе сыхăну пур терĕ, террор тĕлĕнче сылтăмрисен контрреволюцилле организацийĕн шухăшĕсем çинчен пĕлнĕ пирки, вăл çак сыхăнусемпе усă курма сĕнчĕ.

Вышинский. Мĕн тума?

Бухарин. Партине йĕртме пыракансене, çав шутрах Сталинпа Кагановича хирĕç террорпа ĕç тума.

Вышинский. Сылтăмрисен вăрттăн ĕçлекен организацийĕн центр членĕн, Бухаринăн, есеркун террорисĕне вăрттăн сыхăну пулнă, çак террорпе сирĕпне пĕрле, Сталин йулташа, политбюро ытти членĕсене вĕлерес ĕç организацилленисене хатĕрленĕ, çак террорлă ĕç тума хатĕрленнисене сылтăмрисен центрĕпе, çав шутрах Томскипе, Рыковпа пĕрле канашласа тунă теле калама пулать-и?

Бухарин. Çапла.

Вышинский. Айăпланакан Рыков çине куçăпăр. Епĕр сирĕн преступленин пĕр пайне ăшăса тухрăмăр. Епĕр 1933 çулта пĕтертĕмĕр пулас?

Рыков. Çак тапхăрăн вĕçĕ кулаксен каçене пĕтĕрпине пĕр вăхăтра пулнă. Çакна май сылтăмрисем хăйсен йулашки социалла базине кулаксене çухатрĕç. Кайрахи тапхăрта епĕр заговорла организаци турăмăр, партине правительствăна хирĕç чи сивĕ майсемпе кĕрешмели суд çине тăтăмăр. Кунта, уйăрăмăн илсен, епĕр тума хăтланнă „дворцовый переворот“ кĕрет. Ку ыйту 1933 çулта тухса тăчĕ. Çак контрреволюцилле плана пурнăçа кĕртмели тĕрек Ленукидзе пулнă, вăл сылтăмрисен организацине 1933 çулта тĕнĕ, активлă членĕ пулнă. Нагода ыйăхăн пăхăта тухрăмăр. Епĕр 1933 çулта пĕтертĕмĕр пулас?

„Дворцовый переворот“ тума контрреволюцци ăшăсене мĕне майлаштарас ыйту тухса тăчĕ. Çак задачăна пурнăçа кĕртме тĕрлĕсене, зиновьевцăсене: Каменева Лашкаткова, кайран Ленукидзене хутшăнтарăса центр туни, унта епĕ, Бухарин, Томский кĕнĕ. Епĕр пĕтĕм вăйа çак центр тавра пустармала пулнă. Кунçăр çупе центрпа Тухачевскин çар уçăнне сыхăнă.

1934 çулта партин 17-мĕш ĕçĕсĕ пулнă май, çак организацине усă курасси çинчен сутсе-явнă. Епĕ тĕлĕнсĕ астумастăн, Томский ĕç Ленукидзе кăтартни тăрăх, çак переворота партин 17-мĕш ĕçĕсĕ вăхăтенче тума ыйту лартăк. Ĕçеса пур ответлă работниксем пустарăнсан, правительствăн палла членĕсемпе пĕрлех переворота хирĕç тăма пултаракан облăсçинчи, республикăçинчи палла работниксене ăрĕлеме шутласа хунă. Анчах çак плана ăшшăнман. Партин çирĕп пулни, правительствăпа халăх умĕнче авторитетлă пулни, çĕршывра партине правительствăн политикине кăлăшменни пулманни, çапла дворцовый переворот“ тума хăтланни пĕтĕмĕх авантюрăпа, ниме йăрăхсăр пулни çак плана пăрахăçа кăларнăшăн сăлтав пулнă.

Малала Рыков „сылтăмла-троцкисла блок“ 1933 çулта Германи фашиссемпе тачă сыхăну тунăн, вĕсĕмне килĕшӳ туни çинчен каласа парат. Фашиссем контрреволюцилле центра ССР Союзĕнчен налăклĕ пысăк республикăсене „уйăрма“ хушнă.

Вышинский. Чăннине ку мĕне пĕлтерет?

Рыков. Ку вăл ССР Союзĕнчен налăклĕ пысăк республикăсем уйăрăлса вайнине пĕлтерет. Вĕсем наципе республикăсем территорине уйăрма хăтланăççĕ, вĕсене хăйсене пăхăнса тăраканăн тăвăççĕ, çапла май Союзăн йăлнă пайĕ çине тапăнма кирлĕ майă тăвăççĕ. Çапла майпа вĕсем ССР Союзĕн чĕри патне сывхарăççĕ, вĕсемшĕн ССР Союзне сĕнтĕрлĕ вăрма май пулать.

Вышинский. Çапла ĕнтĕ ку—ССР Союзне татăкăн-татăкăн вакланă, унтан чылай республикăсене уйăрса илни пулать?

Рыков. Çапла.

Вышинский. 1932—1933 çулсем хушшинчи тапхăрта советă хирĕçле сылтăмла-троцкисла ушкăн организацийĕнне, тепĕр ĕçе калани тĕрĕç пулать-и ĕç тĕрĕç мар?

Рыков. Чăнинче вăл пулнă. Организаци тĕлĕшĕнчен вăл 1933—1934 çулсенче контрăлă центр йĕнĕпе уçăк пальăрса тăнă.

Вышинский. Çак блок мĕнле задачă лартăк?

Рыков. Çĕршыва пăрахса, фашисла пайсемне килĕшӳ туса, Совет стройне пайна пĕтерес задача лартăк.

Вышинский. Мĕнле условиссем тăрăх?

Рыков. ССР Союзне татăкăн-татăкăн вакласа, унтан пацлĕ республикăсене тытса илес.

Вышинский. Есĕр калана, блока камсем кĕнĕ?

Рыков. Сылтăмрисем, троцкиссем, зиновьевцăсем.

Вышинский. Есерсем те кĕнĕ?

Рыков. Уйăрăм шутсем тăрăх.

Вышинский. Меншевиксем те кĕнĕ, вĕсем çулла есĕр Николайевскине тата чиновникленнисем Дания сыхăнăпа. Пацлĕ республикăсене буржуалăлла национализа уйăрăм ушкăнсем пулнă. Вăрçăра Совет Союзне çĕртмелеке тăнас çула есĕр тĕ, Бухарин та тĕрĕç тенĕ, йĕ Бахарнăн урăхла сăлтав пулнă?

Рыков Астăватăп, чĕрехинче Бухарин епĕ пур чухне фронтене усасси çинчен каларĕ.

Вышинский. Есĕр кун çинчен тĕлĕнтĕр-и? Есĕр каласа парăттăр-тен?

Рыков. Кунта чылай фактăсене илсе кăтартăр те ситеăлĕ. Тухачевски йĕртесе пынă çар ушкăнĕ пулнă, вăл пирĕн центрпа çыхăннă, вăл вăрçăна правительствăна çĕмĕрсе тăкма хăй умне задачă лартнă, ку вăл интервенцине хатĕрленни пулнă. Епĕр инкĕçсене сыхăннă, епĕр ăна пур майсемпе те çирĕплетесе пынă, ССР Союзĕ çине вăрçăна тапăнассине васкатмала пулнă, мĕншĕн тесен кунта заговорла организацин çĕршыва пăрахса инкĕçсене килĕшӳ туни.

Вышинский. Есĕр çакăн пек сутăнăкăла ĕç тăвас, Белоруссине ССР Союзĕнчен уйăрса Польшăна парас çул çине тăр-и?

Рыков. Белоруссăн никама пăхăнса тăмалăх Польшă аллинче пулмала.

Вышинский. (Бухарина). Есĕр те, Рыков пекех, вăрçăра ССР Союзне сĕнтĕрмеле позицине тăнăй-и?

Бухарин. Çук, анчах епĕ ăна ĕçшĕн ответ тытатăн.

Вышинский. Есĕр ăна ĕçшĕн ответ тытăнăр, урăх ĕç-ха. Мана сирĕн Рыковпа тата Томскине фронта усасси çинчен калассу пулнă интереслетперет.

Бухарин. Пулнă, Рыковпа мар, Томскипе пулнă.

Вышинский. Мĕн çинчен?

Бухарин. Пулнă, Томскипе, вăл фронта усас идейă çинчен каларĕ.

Вышинский. Томскипе сирĕн фронт усасси çинчен каласни пулнă. Фронт камăн усмала?

Бухарин. ССР Союзне хирĕç...

Вышинский. Кама ваљљи фронт усмала?

Бухарин. Германи ваљљи...

Вышинский. Ку мĕне пĕлтерет?

Бухарин. Ку вăл государствă интересне сутинне пĕлтерет.

Суд председателĕ Уļļрих. Айăпланакан Рыков, Белоруссăчи сылтăмрисен^ организацийĕ, чăннипе илсен, Польшă генеральлă штабĕн пайĕ пулса тăнă çинчен следствире хăвăр „катартса панине наîăрăп-и?

Рыков. Çапла.

Суд председателĕ Уļļрих. Есĕр хăвăр катартса панине палăртăр: „Пирĕн директивăсем Польшă генеральлă штабĕн директивĕсем пек пулнă“. Кунта центр—Бухарин, Рыков, Томский директивĕ, тесе ăнланмалă?

Рыков. Епĕ çакна сăмах тăвăр, ăна политикăлă ĕç çинчен сырасшăн пулнă.

Суд председателĕ Уļļрих. Реаллăтат çапла, çапăн Белоруссăри организацисем Польшăн генеральлă штабĕн ĕçĕсене тăвакан пулса тăнă?

Рыков. Ку вăл политикăлă формулировкă, организацилле сăхăнусене палăртни мар.

Суд председателĕ Уļļрих. Сирĕн Белоруссăри организацисем Польшă генеральлă штабĕн директивĕсене пурнăçлă, çулĕçĕ строительствине сăтăр тума задани пани Польшă разведкине мĕн тума кирлĕ пулнă?

Рыков. Совет государствин никăсленне сăхлама кунти çар чăçĕсене илсе пырассине йăвăлăтма, тесе.

Суд председателĕ Уļļрих. Сылтăмрисен организацийĕ Хĕвелăнăс Белоруссăри (никĕслĕпенчи) коммунизма организацисене провокаторсем кĕртсе тухтарни пулнă ĕç пулмаî?

Рыков. Пулнă.

Суд председателĕ Уļļрих. Айăпланакан Рыков, сылтăмрисен Çурçĕр Кавказри организацисен ĕçĕсем çинчен вăтартса каламасăр сиктерсе хăварнă. Казаксен организацине тăвас ĕçе 1930—1931 çулсенче тытăннă. Малашне казаксен организацинчи организацилĕ ĕçсем çинчен мана Пивоваров пĕлтерсе тăчĕ. Казаксен организацине казаксемĕр пуçне, емигрантсем кĕнĕ, вĕсем чиккленĕпенче казак çарĕсен йулашкисемне сыхăну пулнă, казаксен çак шутрă çарĕсенчен пулăшу илес тăнăçа çинчен-Пивоваров каларĕ. Пивоваровпа епĕр, Вăтам Азире ĕç носстани тăвасси патнех çитсен, чиккленĕпенчи казак организацийĕсен йулашкисем десант тунипе пулăшма пулни çинчен каласрăмăр. Ăна мĕн пĕлнĕ епĕ Пивоваровран казаксен организацийĕсем тĕлĕнтĕ.

Суд председателĕ Уļļрих. Десанта мĕнле составпа, шутрăмпирантсен составĕне тума шутлани?

Рыков. Епĕ чиккленĕпенчи казак çарĕсен йулашкисем, тесе каларăм.

Процесс дневникĕ

Мартăн 7-мĕшĕнчи каçхи лару

ССРС Верховнăй Сучĕн Çар Коллегин мартăн 7-мĕшĕнчи каçхи ларувĕнче свидетеллиця Иваковлевăн допросĕ пына. Йăкавлева катартса пана тăрăх, айăпланакан Бухарин 1918 çулта „сулахай коммунисен“ тата „сулахай“ есерсен теп заговорла организаторне пулнине уçăнах курăнса тарат. Çак телеграмме тискер заговор совет власне сиктерĕнтерсе антарас, Ленина, Сталина тата Свердлова вăрçăлесе вĕлерес тĕллевсем тытнă.

Свидетеллиця Иваковлева хыççăн, Осинский свидетел, 1918 çулта „сулахай коммунисен“ ушкăнĕн пĕртен пĕр руководителĕ пулнăскер, суда каласа парат. Осинский „сулахай коммунисен“ ушкăнĕ парти руководствине хирĕç фракцилĕ кĕрешуне уçăнах туса пынине пĕрле, 1918 çул пуçламешĕнчех тискерле вăртан еçе куçни çинчен каласа парат.

Осинскине Бухарин хушшинче пулнă калаçура Бухарин Ленина, Сталина тата Свердлова вăрçăлесе тата вĕлерме кирли çинчен калана. Осинскине пулна калаçрах Бухарин çак ыйту тăрăх Зиновьевпа, Каменевпа калаçса илни çинчен пелтерне, вĕсем партине хирĕç ике тесле вăна выçăна: Бухгрпа килешӳ ыытавĕпе Ленинăн позицине хирĕç уçăн тухман пулин те, вĕсем çак позицине хирĕç кĕрешсе пына. Çакан пекех икĕнлĕ çулĕпе Троцкий те, суйа дозунгсемпе витенĕе Бухгрпи килешӳпе тăвассине хирĕç урăх кансăх кĕрешсе пына.

„Сулахай коммунисем“, „сулахай“ есерсемне тата канăрах—сылтăм есерсемне блок туса хуна. Бухарин 1918 çулта „слухан“ есерсем совет власне хирĕç хĕсĕнăшала пăлхав тума тата вĕсем совет правительствине оборшевиксен партин руководительĕсене ăрĕлеме тата вĕлерме хатĕрленни çинчен пелсе тăна.

Манцев свидетел маттан ике свидетел пĕлтерĕнĕ фактсенех калаçа парат.

Йăкавлева, Осинский тата Манцев свидетелсем хăйсен кăтартса панисене анапланакан Бухарин пуçă сăмахсемпе терĕс мар теме хăтланат. Туна анăсем уçăнах курăнса тăнине, вал Ленина, Сталина, Свердлова вăрçăлесе „сулахай коммунисен“ ушкăнĕнчи заговорщиксен директивĕ пулнине йышăнат. Çавăнтах вăрçăлесе хатĕрлекен инициаторĕ Троцкий пулнă, тесе калама васкат. Бухарин сăмахăсем тăрăх, вăл Троцкин каçарса панисемне килĕшнĕ.

Йăкавлева, Осинский тата Манцев свидетелсем-хăйсем кăтартса панисене пурне те тĕрĕс, тесçе. Йăкавлева свидетел Ленина, Сталина тата Свердлова вĕлерес пирки Бухарипна-вăл хăй калаçнине аса илтерет. Сыпвелерен Бухарина стена çумне хĕстерле-лартнине, вăл правительствă руководительĕсене „вăрçăлене вăхăтра“ иркĕçĕр майсемпе усă курма заговорщиксене директивă панине йышăнмала лекет.

Манцев свидетел хăй кăтартса пани çумне 1919 çулта Троцкий унпа калаçнă чухне правительствана сирпĕтсе антарас, унăн, Троцкийĕн вăйăпе, хăйĕн охранине Пивоваров пĕлтерсе тăчĕ. Казаксен организацине казаксемĕр пуçне, емигрантсем кĕнĕ, вĕсем чиккленĕпенче казак çарĕсен йулашкисемне сыхăну пулнă, казаксен çак шутрă çарĕсенчен пулăшу илес тăнăçа çинчен-Пивоваров каларĕ. Пивоваровпа епĕр, Вăтам Азире ĕç носстани тăвасси патнех çитсен, чиккленĕпенчи казак организацийĕсен йулашкисем десант тунипе пулăшма пулни çинчен каласрăмăр. Ăна мĕн пĕлнĕ епĕ Пивоваровран казаксен организацийĕсем тĕлĕнтĕ.

Суд председателĕ Уļļрих. Десанта мĕнле составпа, шутрăмпирантсен составĕне тума шутлани?

Рыков. Епĕ чиккленĕпенчи казак çарĕсен йулашкисем, тесе каларăм.

Мартăн 8-мĕшĕнчи ирхи лару

Болшевикла партине, Совет-халăхне тискер кайăк пек кураймашкăн "сылтăмла-троцкисла блокри" бандитсем пирĕн тăван çĕршывăн лайăх ывăлĕсене тискерпен вĕлĕрнипех чарăнман. Сылтăмла-троцкисла бандăри çын вĕлерсен йăнăл аллине пула ОГПУ руководителĕ Менжинский, совет государствин калама çук чапла деятелне Куйбышев, асăл пролетариле писател Горький тата унăн ывăлĕ М. Пешков пĕтрĕç. Бандит Нагода тата „блока“ хутшăнса ĕçленĕ ытти-сем те опытлăран та опытлă пуçкасăкансем пек хăйсен усал ĕçне тума ним хумханмасăр, тĕплĕн шутласа хуна, вĕсем ăна çăвăн пекех ним хумханмасăр пурнăçа кĕртнĕ.

Çав усал ташмансем мĕнле ĕçлесе пыни çинчен, вĕсем, нимĕнле ирсĕрлĕ ĕççенчен те йĕрĕнсе тăмасăр, преступленине шухăшсене мĕнле пурнăçа кĕртсе пыни çинчен мартăн 8-мĕшенчи ирхи ларура суда айăпланакан Левин тĕплен кăтартса пачĕ.

Левин çав вăхăр преступленинсенче хăйĕн айăпне пĕтĕмпех йышăнат. Анчах та суд умĕнче вăл Ягодан „сукăр орудийĕ“ пулнă пек кăна пулма хăтланат. Допрос Левин сыпсене вĕлерес ĕçе активлан организацилекен сын пулса тăнине кăтартат. Сыпсене сывлăкан врач йăнĕне усă курса, йăнланса илсех, советан лайăх сыннисене тискеррĕн вĕлерес ĕçе тума килĕшнĕ. Нагода ăна çапла пĕлтерне: ку вăл Троцкий, Рыков тата Бухарин, пуçпулса йĕртсе пыракан преступленине бандăна, совета хирĕçле заговора хатĕрлекен бандăна кирлĕ,—тенĕ. Темиçе çул хушши Левин Ягодан телĕнмеле хăруша заданисене пурнăçа кĕртсе пынă. Государствă йĕнене айăплакан Вышинский йулташ-па пăхăтусене ответлесе, Левина, вăл совет власĕн политикăла ташмашне пулса ĕçленине, йышăнма тивет.

Левин 1920 çул пуçламĕшĕнчех Йагодапа паллашнă, çав вăхăтран вара вĕсен сыхăнувĕ сирĕплене пына.

Нагода Левин çине çав тери тимлĕн пăхнă: ун патне чеченкем, Франципи хакла тăракан ерех йăрса пана тата... дача та пана. Левин йутсĕрпысене час-часах кайса килнĕ май, хăй мĕн чухлĕ турттарса килес тенĕ йăналасене пĕтĕмпех пошлинăсăрах турттарса килме пултарнă. Совет саккунне пăсас ĕçе, государствăна тӳррĕнех улталас ĕçе Левин тума кирлĕ ĕç выränне хунă. Вăл ăна „хакла пациент“ вырăнне хунипе, нумай пана пултарнине тата шанниге савăнса кайна. Акă ĕнтĕ ăна Йагода „тимлĕн пăхса“ тăнишĕн унтан хăйне кирлĕ ĕçе туса памашкăн ыйтмали кун çитсе тăчĕ.

Алексей Максимович Горький семйине пĕрле йăланăлăха пуранма Италирен Мускава килет. Пĕрехинче, 1933 çул пуçламĕшĕнче, Левинпа Йагода хушшинче Горький ывăлĕ—Максим çинчен калаçу пына. Йагода Левина çапла калана: Максим Пешков ашшĕ çине „сийенлĕн“ пахат, ашшĕ ăна хытти йăратат, ăна илсе пăрахас пулат—тенĕ.

Вышинский. Урăхла каласан—ăна вĕлермелех?

Левин. Çапла.

Айăпланакан Левин çак Йагода хушнă ирсĕр ĕçе тума хаваласпа килешнĕ.

Çав вăхăтра тата Йагода преступленине çĕнĕ план тавăт: вăл Левина чирпе вырткан Менжинскине тискеррĕн вĕлерме хушат. Çав ĕçе тума Левин Казаков доктора чĕнет.

Ирсĕр заговорщиксем тискер шухăшăсене пурнăçа кĕртме тытăнаççĕ. Левин тата айăпланакан Кручков Максим Пешкова терле майсемпе ӳпке шăçа пăсăлмалана тăваççĕ. Чирле вырткан Менжинскине Левинпа Казаков терле емелсене хутшăнтарса çынна вĕлерекен емел туса пана. Вара 1934 çулхи майăн 10-мĕшне 11-мĕшĕнче чекист Менжинский тата Горькин ывăлĕ—Максим Пешков вилеççĕ. Вĕсене Йагода хушнине тискеррĕн вĕлерне.

„Сылтăмла-троцкисла блок“ çынсене çĕнĕрен вĕлерме ыйтат. Йагода хăйне пĕрле ĕçлекенсене çĕнĕ преступленине актесене пурнăçа кĕртме хушат. ПСК (б) П. Тĕнкомĕн Политбюро членĕсене тискеррĕн вĕлерме хушат. Йагода сĕннине хирĕç Левин хăй Валериан Владимирович-Куйбышев ăатне кăтартса парат. Левин ăна нумай сулсем хушши сыватнă тата унăн сывлăхĕ çинчен лайăх пĕлнĕ.

„Сылтăмла-троцкисла блок“ çăкăнна пĕр вăхăтрах Алексей Максимовичăн Горькине, заговорщиксемшĕн хăрушă пулса тăракан-скерне, вĕлерес задачăна лартат.

Айăпланакан Левин, Куйбышева мĕнле вĕлерни çинчен суда пĕр вăтанмасăр кăтартса парат. Пĕтневпа пĕрле тата Куйбышен секретарĕ Максимов—Диковскине пĕрле калăлех сыватас ĕçе сăтăрпа майсемпе туса пынă. Левин Алексей Максимовичăн Горький пирки те çаплах тунă. Горькине тискеррĕн вĕлерес ĕçре айăпланакан Кручков активлăн хутшăннă

Ылханлă тăшмансем асăл вырăс халăхĕн ăуратнă ывăлне наркăмăш парса вĕлерне.

* * *

Мартăн 8-мĕшĕнчи ирхи лару пуçласа, судра медицина експерчĕсем çаксем ларăççе: асăлăхăн тава-тивĕçле деятеле Н. А. Шерешевский, асăлăхăн тава тивĕçле деятеле профессор Д. А. Бурмин, профессор В. Н. Виноградов, профессор Д. М. Российский, медицинăн асăлăхĕсен докторе В. Д. Зипалов.

(ТАСС).

Ответлă редактор Н. М. СЕМЕНОВ.

Пахча-çимĕç вăрлăхĕн Чăваш Кантурĕ

Тĕрлĕрен йышши сурт пахча-çимĕç тата тымар-çимĕç вăрисене сутлăх тытат.

Сурт ĕнчен, шăтас тĕлĕшпе тата тасалăх пирки пысăк шанăç пур.

Хатĕрлев пункчĕсемпе складсем:

Шупашкарта, Канашра тата Çĕрпӳре.

ЛАРИЙОКСЕМ: Шупашкарта, Канашра, Çĕрпӳре, Патăрьелĕнче, Улатăрта, Çĕмĕрлере, Сĕнтĕрвăрринче тата Йĕтĕрнере.

Вăрлăх хакне 50 процент пуçтăпа куçарнă хыççăн йулашкине выränти пуçтăра тӳлесе илмеле йăраççе.

Хăвăр хуçалăха вальļи кондицилĕ суртлă вăрлăхсене (пахча-çимĕç, тымар-çимĕç вăрлăхĕсем) çителĕкĕ тăран илсе хатĕрлĕр!

АДРЕС: Шупашкар, Çĕрĕç Халăх Комиссариачĕ, Пахча-çимĕç вăрлăхĕн Чăваш Кантурĕ.

Телефон № 57. Расчот счоçĕ № 849, Госбанкăн Чăваш республикинчи кантурĕнче.

3—1.

„Чăвашвăрманпром“ трестне КИРЛĔ:

1. **Специалист** — хăма çурăкан заводсене тата механически мастерскойсене вальļи техникăла материалсем тулса тăратас тĕлĕшпе ĕçлеме.
2. **Товаровед** — çурма хăмасене сутма хакламалли.
3. **Товаровед** — пĕрене сутмали пропускăнне хакламалли.
4. **Статистик** — йăвăç материалĕсене учота илме пĕлекен.
5. **Машинистнăсем.**

Çак адресне пымала: Шупашкар хули, Урицкийĕ урам 36. „Чăвашвăрманпром“ трест, кадресен секторĕ. Телефон № 1-46, 3-33.

Академи театрĕнче

Мартăн 10-мĕшĕнче

Вырăсла спектакль

ШЕКСПИР

ОТЕЛЛО

(4 пайăла)

Аслă режиссор Г. В. СТРАНСКИЙ лартат.

Талон № 132.

Чирлĕ сынсене йун йăма харпăрăхăй — йунне пама килĕшекенсен —

Шупашкар болъницине пымала.

Унта хирургин уйрăмĕнче кашни кунах нăнтăрла 2 сехетре 3 сехет хушшинче йышăнаççĕ.

Йун илни сывлăха сийен тумаст.

Çав сехетрех телефон тăрăх калаçса татăлма пулат—№ 5-40.

3—1

Паром сутлăх пур

42 тоннă йăвăрĕш тийесе çӳреме пулат.

Çак адресне пымала: Пăвикасси, Шупашкар районĕ, ПРОМЫСЛА ЕРТЕЛĔ „ВОЛГА“.

Госбанк пĕлтерĕвĕ

Государствăн банкĕн Чăваш республикинчи Кантурĕ СТО-н 1932-мĕш çулхи йăнварĕн 20-мĕшĕнче кăларнă постановленийĕ, тăрăх çакна пĕлтерет: Ишлейри йăлпона (Ишлей р.) Государствăн банкĕ тӳлеме пултарайман организацисен списăкне кĕртет.

Асăннă йăлпона тăварсем парса-илессипе тата ытти йĕнпе те сыхăна тăрăнсене çакна пĕлсе тăма пĕлтерет.

Государствăн банкĕн Чăваш республикинчи Кантурĕ.

Чăвашавтогужтрестне

„ЗИС“ тата „ГАЗ“ маркăлă çĕнĕ грузовиксемпе çӳреме

ШОФЕРСЕМ КИРЛĔ

Савнашкалах автомашинăсене куçама стажлă механиксем, слесарсем кирлĕ.

Ĕç тумтирĕ паракçĕ, пĕчĕн сынсене валъļи общежитипур.

2—2

„Чăваш Коммунĕ“ сыпăнса илмели хаксем: 12 уйăха—30 т., 6 уйăха—15 т., 3 уйăха — 7 т. 50 пус, 1 уйăха — 2 т. 50 пус. Аяçырăвăсене кайяна ламаççĕ.

Уполномоченный Чувашиздата 123. Гор. Чебоксары. Типография № 1 Чувашполиграфтреста. Заказ № 197. Тираж 15.665 25—64 см. 1—1 п. л.